

Mestna občina Celje
Komisija Mladi za mlade

**KOLIKO ŠE RAZUMEMO
SLOVENSKE FRAZEME?
RAZISKOVALNA NALOGA**

Avtorica:
Zala Burnik, 9. a

Mentor:
Črt Močivnik, prof. SLO

Celje, marec 2019

I. osnovna šola Celje

KOLIKO ŠE RAZUMEMO SLOVENSKE FRAZEME?

RAZISKOVALNA NALOGA

Avtorica:
Zala Burnik, 9. a

Mentor:
Črt Močivnik, prof. SLO

Mestna občina Celje, Mladi za Celje
Celje, marec 2019

POVZETEK

V raziskovalni nalogi se ukvarjam z vprašanjem, koliko mladi še poznamo slovenske frazeme. V teoretičnem delu osvetlim frazeme, njihove značilnosti in zgradbo. Predstavim tudi kratek pregled razvoja slovenske frazeologije in slovarska prizadevanja. V empiričnem delu prikažem rezultate anket, s katerima sem preverila, kateri frazemi so najbolj priljubljeni pri odraslih in koliko te frazeme razume mlajša generacija. Zanimalo me je tudi, koliko na poznavanje frazemov vplivajo jezikovno okolje in materni jezik, kraj bivanja in branje. Odrasli so navedli veliko stavčnih in nestavčnih frazemov, redki so se ponavljali. Najbolj frekventne sem uvrstila v anketo, s katero sem njihovo poznavanje preverila pri mlajši generaciji. Kljub temu da povprečni rezultati kažejo, da mlajša generacija razume do tri četrtine frazemov, je zaskrbljujoč podatek, da zapletenejših frazemov ne razume niti petina osnovnošolcev in srednješolcev. Čeprav je bil vzorec premalo razpršen, da bi lahko z gotovostjo sklepala, sem opazila, da na poznavanje frazemov in na frazeološki besedni zaklad vplivata branje in jezik, ki ga govorimo v družini.

Ključne besede: frazeologija, frazem, slovenski jezik, frazeološki slovar, osnovnošolci, dijaki, odrasli

KAZALO VSEBINE

1	Uvod	7
1.1	Opis raziskovalnega problema in namen	8
1.2	Hipoteze	8
1.3	Metodologija in opis raziskovalnih metod	9
1.4	Druge raziskovalne naloge	9
2	Teoretični del	10
2.1	Beseda	11
2.2	Besedna zveza	12
2.2.1	Proste besedne zveze	13
2.2.2	Stalne besedne zveze	13
2.3	Frazeologija	14
2.3.1	Frazem	14
2.3.1.1	Večbesednost	16
2.3.1.2	Stalnost oblike in pomena	16
2.3.1.3	Nenapovedljivost pomena	17
2.3.1.4	Slogovna zaznamovanost	18
2.4	Zgodovina frazeološkega raziskovanja	18
2.5	Slovar slovenskih frazemov	19
3	Empirični del	21
3.1	Anketa med odraslimi	22
3.1.1	Struktura anketirancev po spolu in starosti	22
3.1.2	Izobrazbena struktura	23
3.1.3	Prebivališče, materni jezik, seznanitev s frazemi in bralne navade	24
3.1.4	Frazemi, ki jih poznajo odrasli	25
3.1.4.1	Stavčni frazemi	26
3.1.4.2	Nestavčni frazemi	28
3.1.4.3	Izbor frazemov za anketo med mladimi	29
3.1.5	Interpretacija rezultatov	30
3.2	Anketa med osnovnošolci	30
3.2.1	Struktura po spolu	30
3.2.2	Materinščina anketirancev, njihovih staršev in jezik, ki ga govorijo doma	31
3.2.3	Navedeni frazemi	32
3.2.3.1	Stavčni frazemi	33
3.2.3.2	Nestavčni frazemi	34
3.2.4	Kje so se seznanili s frazemi	36
3.2.5	Bralne navade	36
3.2.6	Poznavanje frazemov	38
3.3	Anketa med srednješolci	39
3.3.1	Struktura po spolu	40
3.3.2	Materinščina anketirancev, njihovih staršev in jezik, ki ga govorijo doma	40
3.3.3	Navedeni frazemi	41
3.3.3.1	Stavčni frazemi	42
3.3.3.2	Nestavčni frazemi	44
3.3.4	Kje so se seznanili s frazemi	45
3.3.5	Bralne navade	46
3.3.6	Poznavanje frazemov	47

3.4	Primerjava rezultatov in interpretacija	48
3.5	Preverjanje hipotez	52
3.5.1	Starejši poznajo podobne frazeme	52
3.5.2	Mlajši znajo razložiti vsaj polovico frazemov	53
3.5.3	S frazemi se seznanimo v šoli	53
3.5.4	Branje vpliva na poznavanje frazemov	53
3.5.5	Jezik družinskega okolja vpliva na poznavanje slovenskih frazemov	54
3.5.6	Anketiranci ne razlikujejo med stavčnimi in nestavčnimi frazemi	54
4	Sklepne ugotovitve	55
5	Zaključek	56
6	Viri in literatura	58
7	Priloge	60
7.1	Zbrani frazemi	60
7.2	Anketa 1	64
7.3	Anketa 2	66

KAZALO SLIK

<i>Slika 1: Sestava besednega jezika</i>	11
<i>Slika 2: Besedne zveze</i>	15
<i>Slika 3: Delitev frazemov</i>	15
<i>Slika 4: Sestava slovarskega sestavka</i>	21

KAZALO GRAFOV

<i>Graf 1: Struktura po spolu in starosti</i>	23
<i>Graf 2: Izobrazbena struktura</i>	24
<i>Graf 3: Kje so anketiranci preživeli večino življenja</i>	24
<i>Graf 4: Kje ste se seznanili s frazemi?</i>	25
<i>Graf 5: Koliko knjig preberete v enem letu?</i>	25
<i>Graf 6: Spol anketirancev</i>	31
<i>Graf 7: Jezik, ki ga govorijo doma</i>	31
<i>Graf 8: Materinščina staršev</i>	32
<i>Graf 9: Materinščina anketirancev</i>	32
<i>Graf 10: Frazemi, ki so jih navedli osnovnošolci</i>	33
<i>Graf 11: Seznanitev s frazemi</i>	36
<i>Graf 12: Prebrane knjige v enem letu</i>	37
<i>Graf 13: Poznavanje frazemov</i>	38
<i>Graf 14: Razlaga frazemov</i>	39
<i>Graf 15: Spol udeležencev</i>	40
<i>Graf 16: Materinščina staršev</i>	41
<i>Graf 17: Število navedenih frazemov</i>	41
<i>Graf 18: Seznanitev s frazemi</i>	46
<i>Graf 19: Prebrane knjige v enem letu</i>	47
<i>Graf 20: Poznavanje frazemov</i>	48
<i>Graf 21: Razlaga frazemov</i>	48
<i>Graf 22: Vir frazemov</i>	49
<i>Graf 23: Prebrane knjige v enem letu</i>	50
<i>Graf 24: Razumevanje frazemov</i>	51
<i>Graf 25: Primerjava razumevanja posameznih frazemov</i>	52

1 Uvod

Za raziskovanje slovenskih frazemov sem se odločila – zdi se mi prav zanimivo – med učenjem angleščine. Ko se učimo tujega jezika, se moramo najprej naučiti dovolj besed, nato pa še pravil, da jih med seboj povežemo, preden sploh lahko povemo kaj razumljivega. Po nekaj letih učenja se lahko v tujem jeziku sporazumevamo, še vedno pa odkrivamo nove besede in pravila. A resnična težava nastopi, ko v tujem jeziku naletimo na frazem, saj njegovega pomena ne moremo izluščiti iz pomena besed, ki ga sestavljajo, zato nam preostane le, da se ga naučimo kot celoto. Tako mi ni bilo jasno, kako bi lahko nekdo, ki se šele uči govoriti angleško ali pa se je celo do neke mere naučil, razumel angleški frazem *it rains cats and dogs* (*dežujejo psi in mačke*). Ob tem sem pomislila, da bi našega *lije kot iz škafa* verjetno razumeli brez težav, a kmalu ugotovila, da se pravzaprav motim. Če bi se nekdo slovensko šele učil (ali naučil) govoriti, bi našega frazema prav tako ne razumel, kot jaz nisem razumela angleškega. Nato sem pomislila, da razumevanje frazemov ni samoumevno tudi za naravne govorce, torej tiste, ki jim je slovenščina materni jezik. In tako sem se odločila, da bom skušala preveriti, koliko mladi govorniki še razumemo slovenske frazeme. Ker je frazemov veliko, sem se odločila, da bom najprej anketirala vzorec starejših ljudi, za katere sem predvidevala, da poznajo nekaj frazemov. Ob tem sem opazovala, koliko na poznavanje frazemov vpliva urbano in ruralno okolje. Najpogostejše frazeme, ki so jih navedli starejši anketiranci, sem vključila v drugo anketo, s katero sem preverila, koliko te frazeme razumejo mlajši.

Ob raziskovanju frazeologije¹ sem šele spoznala, kako široko, zahtevno in manj raziskano področje je. Literatura, ki je o frazeologiji na voljo, je za osnovnošolko zahtevna, zato se za pomoč in razlago na tem mestu zahvaljujem mentorju in očetu, ki sta se mi pomagala prebiti skozi zahtevnejše dele.

¹ Z izrazom frazeologija strokovnjaki označujejo vse frazeme nekega jezika ali pa vedo, ki jih proučuje. V tem primeru govorim o vedi.

1.1 Opis raziskovalnega problema in namen

V raziskovalni nalogi sem želela predstaviti slovenske frazeme in koliko jih še poznamo. V šoli večkrat slišimo, da sodobna tehnologija uničuje besedni zaklad mladih, ki se čedalje težje izražajo. Ker je poznavanje frazemov odraz dobrega poznavanja jezika in večje izrazne zmožnosti, me je zanimalo, koliko mladi še poznajo in uporabljajo slovenske frazeme. Nalogo sem razdelila na teoretični in empirični del.

V teoretičnem delu predstavim, kaj so frazemi, kako so zgrajeni in kako se je razvijala slovenska frazeologija. Predstavim tudi *Slovar slovenskih frazemov*.

V empiričnem delu, ki je jedro moje raziskovalne naloge, sem anketirala dve skupini: starejše in mlajše. Pri starejših občanih me je zanimalo, koliko frazemov poznajo, predvsem pa, koliko jih uporabljajo. Pri tem sem opazovala tudi, ali so večino življenja preživeli v mestu ali na vasi, kje so se s frazemi seznanili in koliko berejo. Frazeme, ki so se največkrat pojavili, sem vključila v anketni vprašalnik, ki sem ga razdelila med mlajšo populacijo, in tako preverila, koliko te frazeme pozna mlajša generacija.

1.2 Hipoteze

Pred začetkom sem postavila hipoteze, ki sem jih z anketo preverila v empiričnem delu.

1. Starejši poznajo podobne frazeme.
2. Mlajši znajo razložiti vsaj polovico frazemov.
3. S frazemi se seznanimo v šoli.
4. Branje vpliva na poznavanje frazemov.
5. Jezik družinskega okolja vpliva na poznavanje slovenskih frazemov.
6. Anketiranci ne razlikujejo med stavčnimi in nestavčnimi frazemi.

1.3 Metodologija in opis raziskovalnih metod

V teoretičnem delu sem delala predvsem s pisnimi viri. Informacije sem iskala v osnovnošolskih in srednješolskih učbenikih za slovenščino, diplomskih nalogah, drugih raziskovalnih nalogah in v doktorski disertaciji. Prebrala sem tudi članke, ki sem jih našla na spletu in v strokovni periodiki. V veliko pomoč mi je bil tudi *Slovar slovenskih frazemov* Janeza Kebra. V praktičnem delu sem s pomočjo ankete zbrala rezultate in pri tem opazovala različne spremenljivke. Zanimalo me je, koliko se poznavanje in uporaba frazemov razlikujeta med mlajšimi in starejšimi ter kako na poznavanje frazemov vpliva branje in materni jezik oz. jezik, ki se uporablja v družinskem krogu. Opazovala sem tudi razliko rezultatov pri moških in ženskah.

Pri svojem delu sem uporabila:

- metodo dela s pisnimi viri
- metodo ankete
- statistično metodo

1.4 Druge raziskovalne naloge

Z vprašanjem frazemov v slovenščini so se ukvarjali tudi drugi raziskovalci.

V Celju so nastale raziskovalne naloge *Frazemi – še bogatijo naš jezik* (Čerčnik Pušavec in Ferara, 2013), *Fraze? Španska vas!* (Grabar in ostali, 1993) ter *Ali me vlečeš za nos? No, I'm just pulling your leg* (Knez Štorman in ostali), *Fraze v srednješkem slengu* (Stepišnik in ostali, 1993), *Frazeologija v časopisnih naslovih* (Staroveški in ostali, 1999) v Mariboru pa *Petdeset odtenkov slovenskih frazemov* (Skušek, 2018).

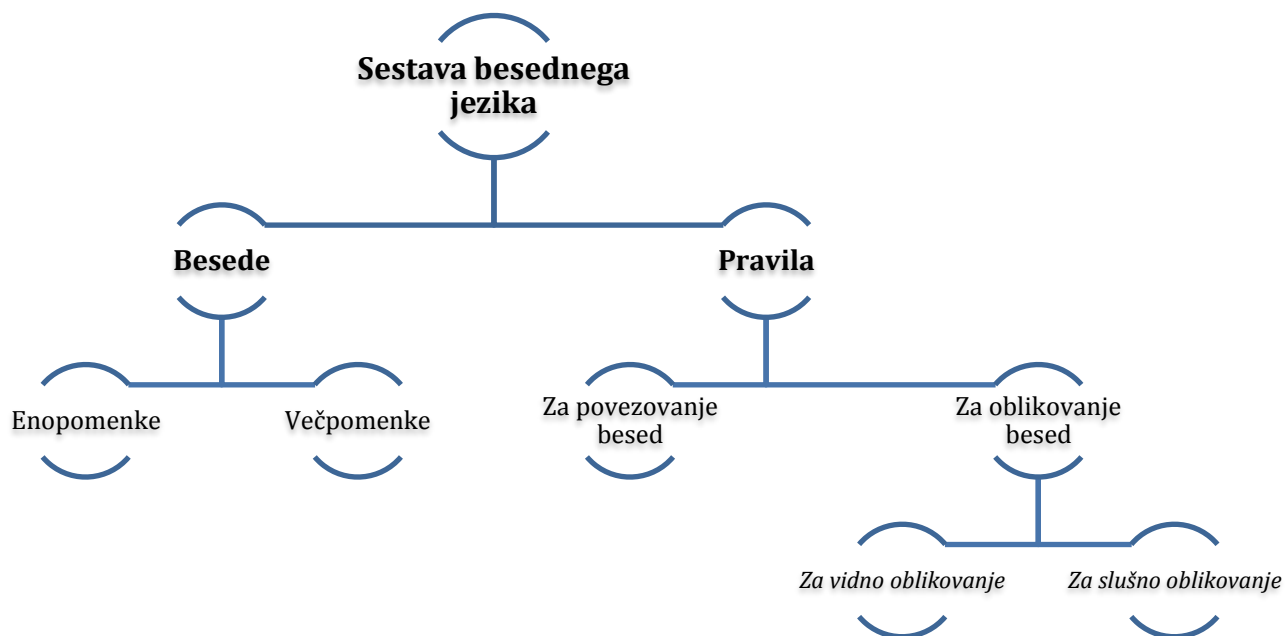
Čerčnik Pušavec in Ferara se ukvarjata s frazemi v revijalnem tisku, podobno Staroveški in ostali, Grabar in ostali primerjajo fraze v slovenščini in angleščini, Stepišnik se s soavtorji ukvarja s frazemi v slengu, Skušek pa podrobneje predstavi barve v slovenskih frazemih.

Največ podobnosti sem našla z nalogo, ki so jo pripravili Knez Štorman in ostali. V njej sicer preučujejo slovenske in angleške frazeme, katerih sestavina je del človekovega telesa, preverjajo pa, koliko te frazeme razumejo osnovnošolci, srednješolci in odrasli.

2 Teoretični del

Človekova sporazumevalna zmožnost je neverjetna. Slovar slovenskega knjižnega jezika prinaša skoraj 100.000 iztočnic, ki jih Slovenci uporabljamo za poimenovanje stvari okoli nas, njihovih lastnosti, dejanj, dogodkov in njihovih okoliščin. Zbiratelji gradiva so zbrali še več besed – dvakrat toliko jih ni bilo uvrščenih v slovar. Pomislili bi, da smo s toliko besedami izpolnili sporazumevalne zahteve, a že kratka analiza različnih besedil pokaže, da zgolj besede v izhodiščnih oblikah niso dovolj za izražanje vsega, kar sporočamo in sprejemamo.

Jezik je temeljno sredstvo za sporazumevanje. Čeprav, ko govorimo o jeziku, največkrat mislimo na besedni jezik, ne smemo pozabiti, da vsako besedno sporočilo spremljajo tudi elementi nebesednega jezika. V svoji nalogi se osredotočam na frazeme, ki so del besednega jezika. Sestavljajo ga besede in pravila, s pomočjo katerih te besede povezujemo v višje enote (slovnična pravila), jih pravino zapisujemo (pravopisna pravila) in izgovarjamo (pravorečna pravila) (Bešter in ostali 2007: 9).

Slika 1: Sestava besednega jezika

2.1 Beseda

V jezikovnem sistemu je beseda dogovorjeno znamenje, ki ima točno določeno tvarno stran, ki je ne smemo spreminjati (izjema so pregibne besedne vrste), ne da bi spremenili pomen. Z besedami nekaj poimenujemo, torej imajo določen pomen. Že dejstvo, da lahko imajo besede enega ali več pomenov, pove, da sporočanje ni preprost proces dodajanja besede k besedi, ampak moramo pri tem upoštevati več dejavnikov sporazumevanja. Besedam, ki imajo en pomen, pravimo **enopomenke**, tistim z več pomeni, pa **večpomenke** (Križaj-Ortar 2000a: 11).

V jeziku je več večpomenk, saj bi v nasprotnem primeru prišlo do inflacije besed in bi se obseg besedišča moral nekajkrat povečati. Enopomenke so predvsem strokovne besede, kar je razumljivo, saj je v znanosti natančnost izjemno pomembna. V večini besedil bomo torej zasledili večpomenske besede. Kateri izmed možnih pomenov je dejanski ali aktualizirani, lahko med sprejemanjem besedila razvozlamo le iz sobesedila (prav tam 11–12).

V SSKJ² vidimo, da ima beseda *lučka* tri pomene:

1. majhna svetilka
2. regratov cvet
3. mlečni sladoled na paličici

Kateri pomen je v sporazumevalnem dejanju aktualiziran, lahko razberemo iz sobesedila:

Ker se je zvečerilo, sem prižgala lučko.

Na travniku so se zibale lučke.

Lučka, ki sem jo kupila, se je takoj stopila.

A kljub večpomenskosti posamezne besede še vedno ne zadostujejo za človekovo poimenovalno potrebo. Besede zato v skladu s slovničnimi in pravopisnimi pravili povezujemo v besedne zveze.

2.2 Besedna zveza

Besedna zveza je zveza dveh ali več besed. Večina teh zvez nastaja sproti, njihov pomen pa je napovedljiv iz pomenov besed, ki jih sestavljajo – pravimo jim **proste besedne zveze**. Druge besedne zveze stalno stojijo skupaj, iz spomina vzamemo že narejene. Te imenujemo **stalne besedne zveze** (Križaj in ostali 2017: 14).

V nadaljnjem razmisleku opazimo, da tudi besedne zveze ne zadoščajo za vse sporazumevalne potrebe, zato besede in besedne zaveze povezujemo v stavke, te v povedi, povedi pa v osnovno sporazumevalno enoto, ki ji pravimo **besedilo**. V raziskovalni nalogi se bom omejila na frazeme, ki so podvrsta stalnih besednih zvez, zato o višjih enotah ne bom pisala.

² <https://fran.si/iskanje?FilteredDictionaryIds=130&View=1&Query=lučka>; 10. 1. 2019

2.2.1 Proste besedne zveze

Proste besedne zveze nastajajo sproti, kot pač narekuje poimenovalna potreba. Tako samostalnik *miza* poimenuje *kos pohištva iz ravne plošče in navadno štirih nog*.³ Če želimo v nekem trenutku povedati, da je miza iz lesa, ne pa iz denimo plastike ali kovine, pridevnik *lesen* postavimo v ustrezno obliko v skladu z omenjenimi pravili in tvorimo besedno zvezo *lesena miza*. Pomen besedne zveze je enak vsoti pomenov besed, ki sestavljajo besedno zvezo. Besedna zveza je spremenljiva: *lesena, plastična, kovinska, kamnita ... miza*. Naslovnik ne pričakuje stalnosti (razen upoštevanja slovničnih in pravopisnih/pravorečnih pravil).

Nekaj primerov prostih besednih zvez: *topel kruh, lepa hiša, usnjen pas ...*

2.2.2 Stalne besedne zveze

Stalne besedne zveze uporabljamo v skladu s poimenovalno potrebo, a se od prostih razlikujejo po tem, da jih že narejene jemljemo iz spomina. Njihova ključna lastnost je stalnost, kar pomeni, da jih ne smemo/ne moremo spreminjati, če želimo ohraniti njihov pomen. Stalne besedne zveze delujejo kot poimenovalne enote, zato Ada Vidovič Muha (2013: 17) za poimenovalno enoto jezika uporabi termin **leksem**, ki je nadpomenka in zajema *besede, stalne besedne zveze, kratična poimenovanja* ter *simbole*. Obravnava leksemov in z njimi leksikologije bi bila za pričujočo nalogo preobsežna in prezahtevna, zato se na tem mestu raje osredotočam na stalne besedne zveze in frazeme.

Pri proučevanju stalnih besednih zvez opazimo, da je pri nekaterih pomen napovedljiv iz pomenov besed, ki zvezo sestavljajo, npr. *jedilna miza* je miza za jedilnico in označuje posebno vrsto mize. Tako jo ločimo od klubske, operacijske, šolske ... Tudi naslovnik pričakuje stalnost poimenovanja (tu bi še dopustili sinonimno varianto *kuhinjska miza*). Glede opredelitve stalnih besednih zvez z napovedljivim pomenom je v strokovni literaturi najti več stališč. Že Toporišič (1974: 275) opozarja, da pri nas ni enotnosti, katere stalne besedne zveze so

³ <https://fran.si/iskanje?FilteredDictionaryIds=130&View=1&Query=miza>; 10. 1. 2019

frazemi.⁴ Avtor med frazeme uvršča tudi strokovne večbesedne izraze kot npr. *jedrska eksplozija, prosti pad* (prav tam). Glede na predvidljivost pomena po Šanskem navaja štiri tipe frazemov: *sestavi, skupi, sklopi* in *zrasleki* (prav tam). V nalogi bom upoštevala delitev, ki jo uvajajo avtorice učbenika *Na pragu besedila 2* (Križaj in ostali 2017: 14): *frazemi so tiste stalne besedne zveze, ki nimajo napovedljivega pomena.*

2.3 Frazeologija

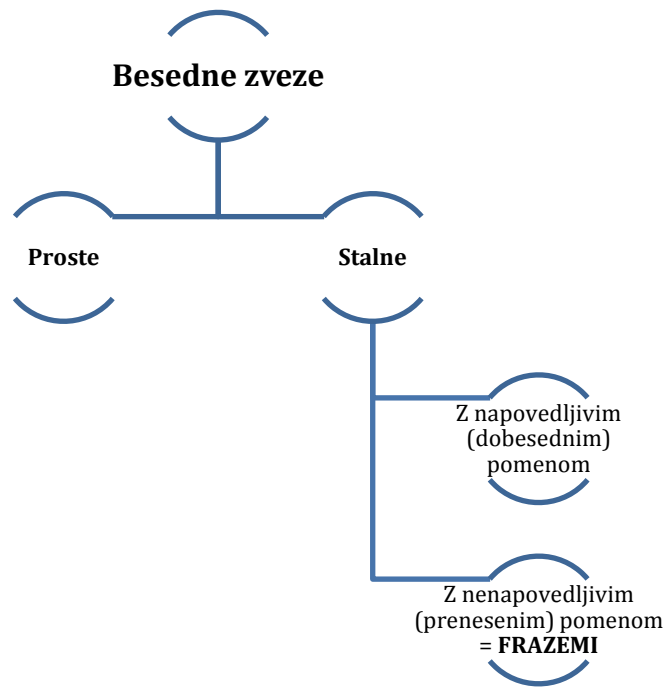
Frazeologija lahko pomeni dvoje: stalne besedne zveze in nauk o stalnih besednih zvezah (Toporišič, 1974: 273). Frazeologijo lahko torej razumemo kot vedo, ki proučuje frazeme ali pa kot frazeološko bogastvo nekega jezika.

2.3.1 Frazem

Frazemi so stalne besedne zveze z nenapovedljivim pomenom. Za njih velja stalnost pomena in oblike, pri čemer lahko obliko delno spreminjamo zaradi vključevanja v besedilo (prav tam). Na primer glagole v frazemih spregamo: *vrgla sem puško v koruzo, vrgla si puško v koruzo, vrgla je puško v koruzo ...*, ne moremo pa spreminjati sestave ali menjati besed: *vrgla je kolo v jarek* (ta besedna zveza je prosta). Frazemi so tudi slogovno zaznamovani.

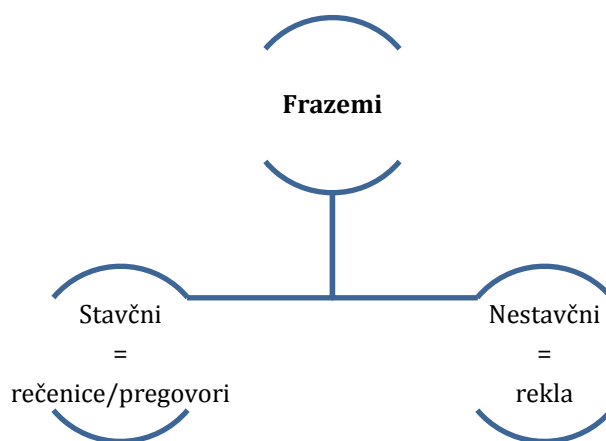
Toporišič enači pojma stalna besedna zveza in frazeologem, učbenik *Na pragu besedila 2* pa po Eriki Kržišnik uvaja pojmovanje frazemov kot stalnih besednih zvez z nenapovedljivim pomenom (Križaj in ostali 2000: 20).

⁴ Toporišič (prav tam) uporablja izraz *frazelogem*, v sodobni literaturi (Križaj in ostali 2017: 13) ga je nadomestil izraz *frazem*.

Slika 2: Besedne zveze

Frazeme naprej delimo glede na stavčno oz. nestavčno obliko na rekla in rečenice (Križaj in ostali 2000: 20). V učbeniškem kompletu Slovenščina v oblaku 7 najdemo za spoznanje drugačno delitev, saj avtorji pregovore uvrščajo med stalne besedne zveze s prenesenim pomenom, jih pa obravnavajo ločeno od frazemov (Kumer in ostali 2017: 13).

Slika 3: Delitev frazemov

Križaj in ostali (2000: 20) kot temeljno značilnost frazemov omenjajo stalnost pomena in oblike, a opazimo še nekatere, tako lahko ključne lastnosti frazemov združimo v štiri kategorije:⁵

- večbesednost
- stalnost oblike in pomena
- nenapovedljivost pomena
- slogovna zaznamovanost

2.3.1.1 Večbesednost

Frazemi so vedno zgrajeni iz najmanj dveh besed. Trdina (1958, 31) je v svoji *Besedni umetnosti* med frazeme uvrstila tudi nekatere zloženke, npr. *samopaš*, a Toporišič (1974: 274) to odločitev zavrne, saj pravi, da bi po analogiji morali med frazeme uvrščati vse zloženke, npr. *živinozdravnik* in *sklope*. Toporišič opozarja tudi na drugo skrajnost, večpovedne frazeme (prav tam): *Mož, jejte repo, da boste imeli ženo lepo. Mož: Če snem tudi kad in obroče, me nobena vzeti noče.*

Omenimo še minimalne frazeme.⁶ Navadno o njih govorimo v primerih zveze med polnopomensko besedo in predlogom ali naslonsko obliko zaimka: *pod mizo, goreti za*.

Ker so frazemi zveza vsaj dveh besed, mednje ne moremo uvrstiti sinonimnih enobesednih izrazov: *iti se slepe miši : slepomišiti*.

2.3.1.2 Stalnost oblike in pomena

Stalnost pomeni, da frazeme iz spomina jemljemo že narejene, torej jih ne moremo poljubno spreminjati. Možne so denimo spremembe zaradi oblikoslovnih zahtev, predvsem pri nestavčnih frazemih. V prosti besedni zvezi posamezne besede lahko zamenjamo s sopomenkami ali opisi, kar pri stalnih besednih zvezah ni možno (Ceklin 1998: 129).

⁵ prim. <http://www.frazemi.com/frazeologija>; 11. 1. 2019; prim. tudi http://www.lektorsko-drustvo.si/vsebina/LDS_Irena%20Stramljic%20Breznik_frazemi.pdf; 11. 1. 2019

⁶ <http://www.frazemi.com/frazeologija>; 11. 1. 2019

Primer:

Kar naprej mi *solis* pamet. Kar naprej mu *sol* pamet. Različica *Kar naprej mu soli možgane* je seveda nesmiselna, kolikor ne gre za prenovo frazema ali posebno slogovno rabo. Takšna raba je večinoma enkratna, uporabljena zaradi posebnega slogovnega učinka, ki ga želi tvorec doseči. V sobesedilu jo naslovnik lahko prepozna in razume (ali pa tudi ne), se pa ne uveljavi in ustali.

Kljub stalnosti opazimo spremenljivost posameznih sestavin, ki jih prinaša raba. Tako nastanejo določene predvidljive variante frazemov, ki jim najlažje sledimo s pomočjo korpusnih zbirk (Gantar 2016, 62).

2.3.1.3 Nenapovedljivost pomena

Pomen frazema se naučimo skupaj s frazemom in sobesedilom, v katerem je bil uporabljen. Tako ljudje z omejenimi jezikovnimi izkušnjami frazeme težje razumejo, ker na njih v svojem stiku z jezikom še niso naleteli. Prav zaradi tega je pomen frazeološkega slovarja toliko večji.

Pomen proste in nekaterih stalnih besednih zvez je napovedljiv in pomenov besed, ki zvezo sestavljajo. Tako npr. vemo, da je *baterijska svetilka* svetilka, ki dela na baterije. Grafično bi to lahko ponazorili takole (P = pomen):

$$P_1 + P_2 = P_{1+2}$$

Pri frazemih pomena ne moremo razbrati po navedenem postopku. To lahko stori tisti, ki frazema ne pozna, a bo zato frazem zanj nesmiseln.

Če na primer ne poznamo pomena frazema *imeti nekoga v želodcu*, ga lahko razumemo le dobessedno, kar je seveda nesmisel. Povezava, da *imeti nekoga v želodcu* pomeni, da *nekoga ne maraš*, je priučena in od pomenov besed, ki frazem sestavljajo, tako oddaljena, da je enostavno ne moremo razbrati. V tem primeru bi bil grafični prikaz naslednji:

$$P_1 + P_2 = P_x$$

Vsaj ena od besed, ki sestavljajo frazem, ne sme biti uporabljena v slovarskem pomenu.

2.3.1.4 Slogovna zaznamovanost

Vsi frazemi so slogovno zaznamovani, torej jih ne moremo uporabiti v vseh sporazumevalnih okoliščinah. Največ frazemov je zaznamovanih čustveno. Največkrat jih uporabljamo v zasebnih neuradnih okoliščinah. Pogosto najdemo frazeme tudi v publicističnih besedilih, saj mnogi tvorijo osnovne značilnosti publicističnega jezika. Npr: *prižgati zeleno luč, sestri za zeleno mizo, labodji spev ...* So nepogrešljivi v umetnostnih besedilih, zato me je tudi zanimalo, koliko knjig preberejo anketiranci, ker sem pričakovala povezavo med količino prebranih knjig in poznavanjem frazemov.

Prav zaradi slogovne zaznamovanosti so frazemi neprimerni za uradovalna in strokovna besedila (Križaj in ostali 2017: 15).

2.4 Zgodovina frazeološkega raziskovanja

Frazeologija je v Sloveniji relativno mlada veda. Frazeološkega bogastva slovenskega jezika je veliko, sistematično raziskovanje pa se je razcvetelo šele v drugi polovici dvajsetega stoletja. Tako Toporišič (1974: 273) ugotavlja, da je naša frazeologija še čisto v povojih. Omenja nekaj večjih zbirk frazeološkega gradiva (prav tam):

- *Frazeološki slovar v petih jezikih* (Josip Pavlica, DZS: 1960)
- *Pregovori prilike in reki* (Fran Kocbek in Ivan Šašelj, Ljubljana, 1934)

Avtor nadajuje, da je v omenjenih knjigah zbrana najobširnejša literatura o frazeologiji (273). Nekaj podatkov avtor najde še v *Zgodovini slovenskega slovstva* (Ljubljana, SM: 1956).

Omenjeni Toporišičev članek predstavlja prvi znanstveno zastavljeni prispevek o slovenski frazeologiji (Belehar, 2000: 9).

Helena Belehar (prav tam) kot začetnika frazeološkega raziskovanja postavlja O. Gutsmana, ki je v svoji slovnici (1977) posebno poglavje namenil okrasnim rekom in izrazom (prav tam: 9). Frazeloško gradivo najdemo tudi v Metelkovi slovnici (1825), frazeologijo pa so raziskovali še Kopitar, Breznik, Škrabec, Bajc, Janežič, Bezjak, Sovre, Borštnik in Trdina (prav tam). Podobno kot Toporišič tudi H. Belehar ugotavlja, da se sodobno pojmovanje frazeologije začne v 60. letih prejšnjega stoletja, ko Pavlica izda *Frazeološki slovar v petih jezikih* (prav tam).

V zadnjih desetletjih je vodilna osebnost na področju raziskovanja slovenske frazeologije Erika Kržišnik. Keber (2000: 89) poleg Erike Kržišnik in Polone Gantar med sodobnimi raziskovalci frazeologije omenja še Ireno Stramljič Breznik, Marjeto Vrbinc ter Jurija Rojsa. Veliko informacij o slovenskih frazemih najdemo tudi v frazeoloških gnezdih SSKJ. Po letu 1991, ko je izšla peta knjiga omenjenega slovarja, je projekt priprave frazeološkega slovarja prevzel Janez Keber. Leta 2011 smo tako dobili *Slovar slovenskih frazemov* v tiskani izdaji, ki ji je leta 2015 sledila še elektronska. Omeniti moram še *Frazeološki slovar* zavoda Jezikovni center Glosa, v katerem je zbranih 4700 frazemov.⁷

2.5 Slovar slovenskih frazemov

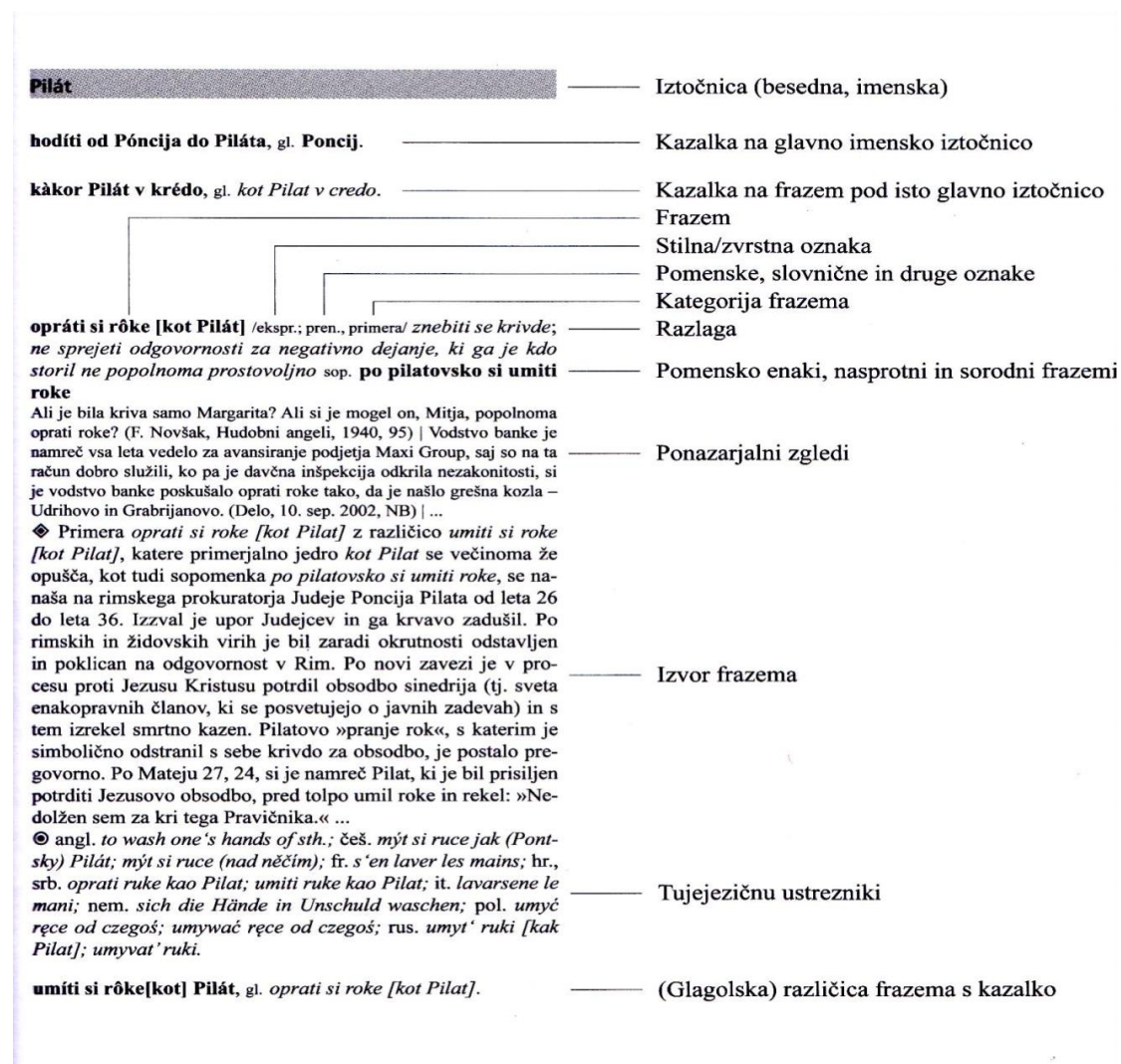
Slovar slovenskih frazemov, ki ga je sestavil Janez Keber in je izšel leta 2011, dokončno zapolnjuje vrzel na področju slovenske frazeologije. Sedaj imamo slovar v knjižni in elektronski obliki, ki vsebuje več kot 5000 frazemov.

Gradivo je v *Slovarju slovenskih frazemov* (SSF) razporejeno po abecednem in slovničnem principu (Keber 2011: 9). Vsak frazem je naveden tolikokrat, kolikor besed vsebuje. Vsakokrat se navede pri izbrani iztočnici. Iztočnice so lahko samostalniki, pridevniki, glagoli, prislovi, zaimki in števniki. Predlogi in vezniki ne morejo biti iztočnice (prav tam). Razlaga pomena je zaradi prostora navedena le enkrat, zato je potrebno poiskati glavno iztočnico. Pri neglavnih iztočnicah se slovar sklicuje na glavno, kar olajša iskanje.

⁷ <http://www.frazemi.com>; 12. 1. 2019

Pri izbiri glavne iztočnice ima vedno prednost *samostalnik*, sledijo mu *pridevnik*, *glagol*, *prislov*, *zaimek*, *števnik*. Pri dveh ali več samostalnikih je glavna iztočnica prvi samostalnik, npr. **pések, poléno, púška** v frazemih **metáti kómu pések v očí, metáti kómu poléna pod nóge, vréči púško v korúzo**. Če v frazemu ni samostalnika, je glavna iztočnica *pridevnik*, npr. **súh** v frazemih **bíti na súhem, znájti se na súhem**, če ni samostalnika in pridevnika, *glagol* ali prvi od dveh ali več glagolov, npr. **odnêsti** v frazemu **pocéni jo odnêsti** itd. Pri primerjalnih frazemih, navadno z veznikom **kot** ali **kakor**, velja enak vrstni red besednih vrst kot iztočnic, ki so za veznikom oziroma desno od njiju, npr. **pólh** v frazemu **spáti kot pólh, zaklán** v frazemu **spáti kot zaklán, cérkev** v frazemu **tišína kot v církví**. Pri iztočnicah, ki so sestavine velikega števila frazemov, npr. **gláva, srcé**, je tudi upoštevano opisano besednovrstno načelo, znotraj posamezne besedne vrste pa velja abecedni red. Izjeme pri opisanem določanju glavne iztočnice v tem slovarju so imenske ali izimenske sestavine frazemov, ki so vedno glavne iztočnice (citirano po Keber 2011: 109).

Shematski prikaz slovarskega sestavka prikazuje slika na naslednji strani.

Slika 4: Sestava slovarskega sestavka⁸

3 Empirični del

Želela sem raziskati, koliko mladi še poznamo slovenske frazeme. Prva težava, na katero sem naletela, je bila izbira frazemov, s katerimi bi to poznavanje preverila. V *Slovarju slovenskih frazemov* jih je več kot 5000, torej bi se lahko zanesla le na povsem subjektivni kriterij. Odločila sem se, da bom raje izvedla dve anketi. S prvo sem pri odraslih preverila, katere frazeme uporabljajo in nato izbrala tiste, ki se

⁸ Vir: https://fran.si/192/janez-keber-frazeoloski-slovar-slovenskega-jezika/datoteke/FRAZEOLOSKI_5-Napotki.pdf; 11. 1. 2019

pojavljajo najpogosteje. V drugi anketi, ki sem jo izvedla med osnovnošolci in srednješolci, sem preverila, koliko mladi poznajo frazeme, ki se največkrat pojavijo v odgovorih odraslih. Pri tem sem opazovala številne spremenljivke, kot so spol, starost, življenjsko okolje, bralne navade in materni jezik. V nadaljevanju predstavljam rezultate obeh anket in njihovo interpretacijo.

3.1 Anketa med odraslimi

Anketo⁹ sem razdelila med krajanke mestne četrti Dolgo polje. Vzorec je obsegal 20 oseb. Zanimalo me je, ali starejši poznajo in uporabljajo slovenske frazeme, kje so se jih naučili in koliko na poznavanje frazemov vplivajo izobrazba, materni jezik, življenjsko okolje in bralne navade. Anketirance sem poprosila, naj zapišejo tri frazeme v stavčni in tri v nestavčni obliki. Na koncu sem jih prosila, naj zapišejo frazeme, ki se jih še spomnijo. Pri oblikovanju anketnih vprašanj sem naletela na težavo, saj sem menila, da bi lahko dosledna uporaba sodobne terminologije (npr. *reklo*, *rečenica*) povzročila nejasnosti, za dodatno razlago pa ni bilo časa in prostora. Zato sem se odločila, da si bom pri vprašanjih dovolila manjšo terminološko nekorektnost in sem stavčne frazeme enostavno poimenovala pregovori, nestavčne pa zveze oz. fraze. Izkazalo se je, da so sodelujoči razumeli razliko in odgovorili večinoma ustrezno. Nekajkrat se je primerilo, da so v odgovorih zamešali rekla in rečenice.

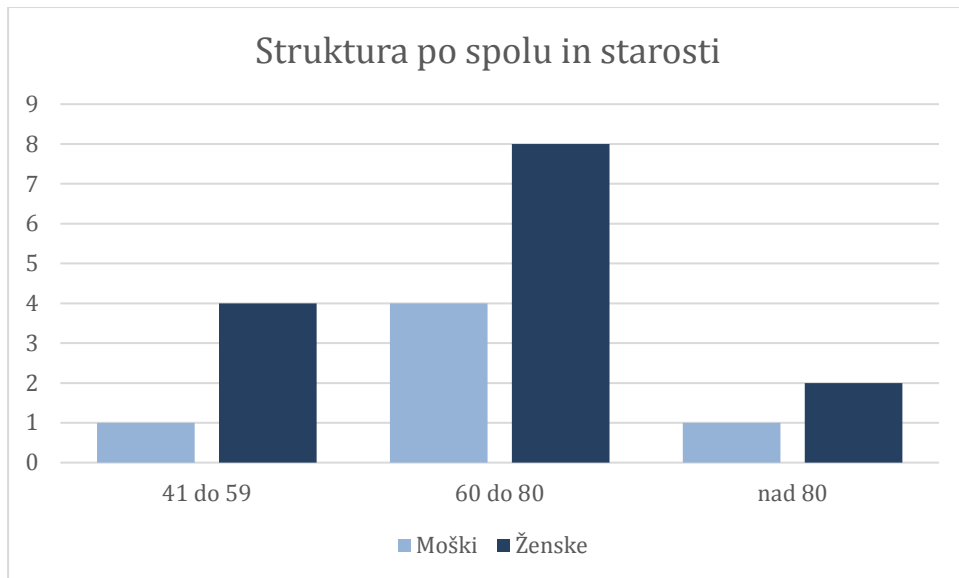
3.1.1 Struktura anketirancev po spolu in starosti

V anketi je sodelovalo 20 krajanov, od tega 14 žensk in 6 moških. Večina je bila starih med 60 in 80 let, več je bilo žensk.

	41 do 59	60 do 80	nad 80
Moški	1	4	1
Ženske	4	8	2

Tabela 1: Struktura po spolu in starosti

⁹ Priloga 1

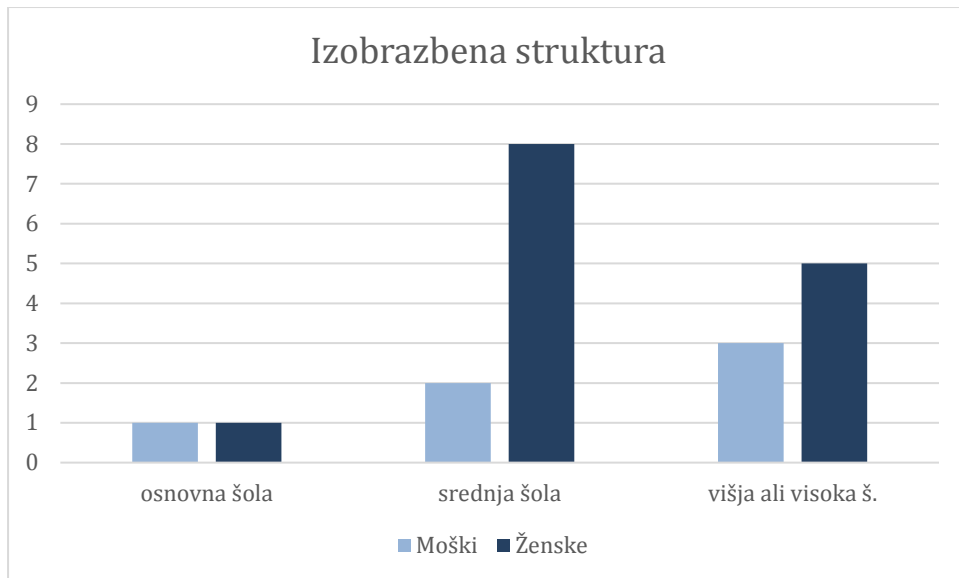
Graf 1: Struktura po spolu in starosti

3.1.2 Izobrazbena struktura

V vzorcu so prevladovali srednješolsko izobraženi krajani. Manj je bilo tistih, ki so končali le osnovno šolo, nekaj jih je bilo s končano višjo ali visoko šolo, nobenega pa z magisterijem ali doktoratom.

	osnovna šola	srednja šola	višja ali visoka š.
Moški	1	2	3
Ženske	1	8	5

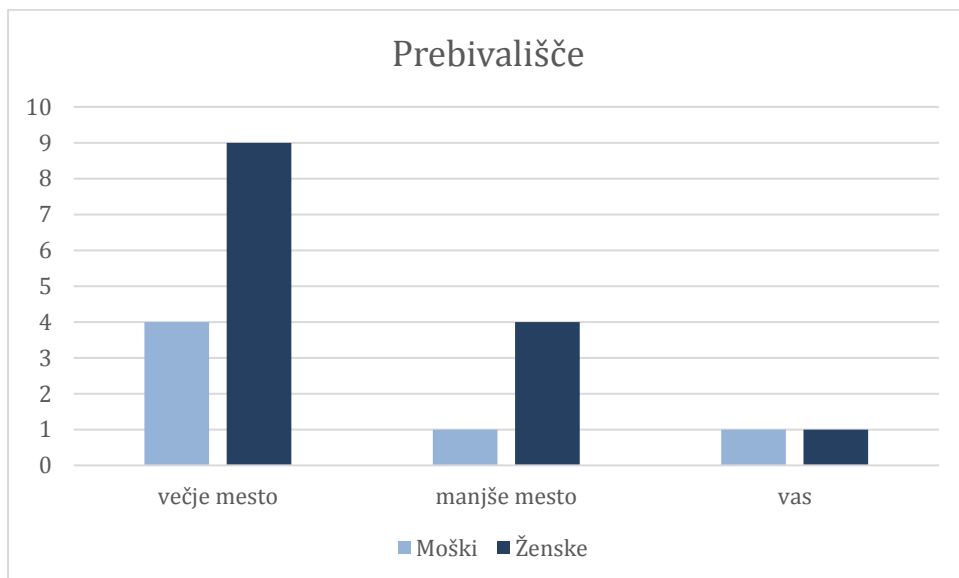
Tabela 2: Izobrazbena struktura

Graf 2: Izobrazbena struktura

3.1.3 Prebivališče, materni jezik, seznanitev s frazemi in bralne navade

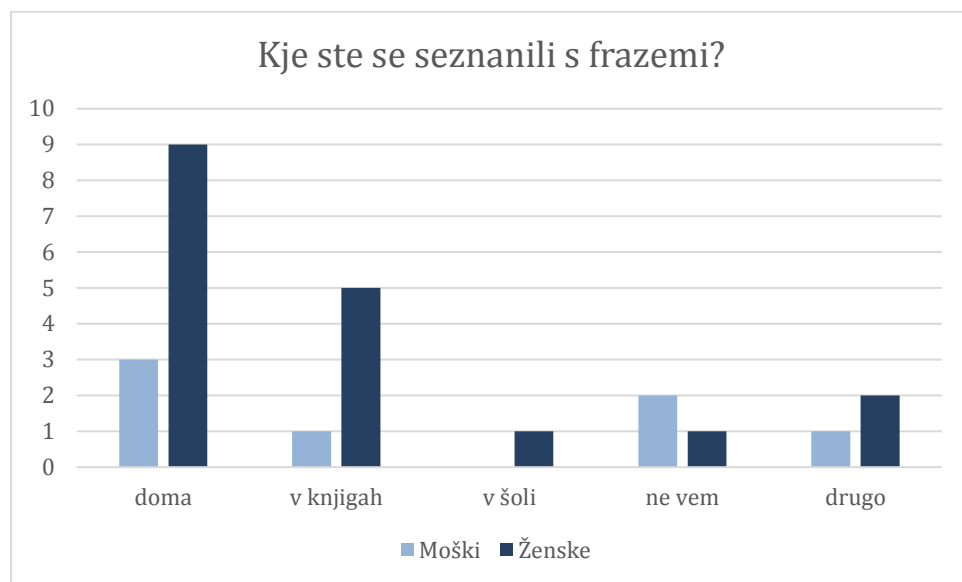
Vsi anketiranci so navedli, da je njihov materni jezik slovenščina. Kot sem pričakovala, je večina največ časa preživela v večjih mestih (13), manj v manjših (5), najmanj pa na vasi (2).

Graf 3: Kje so anketiranci preživeli večino življenja

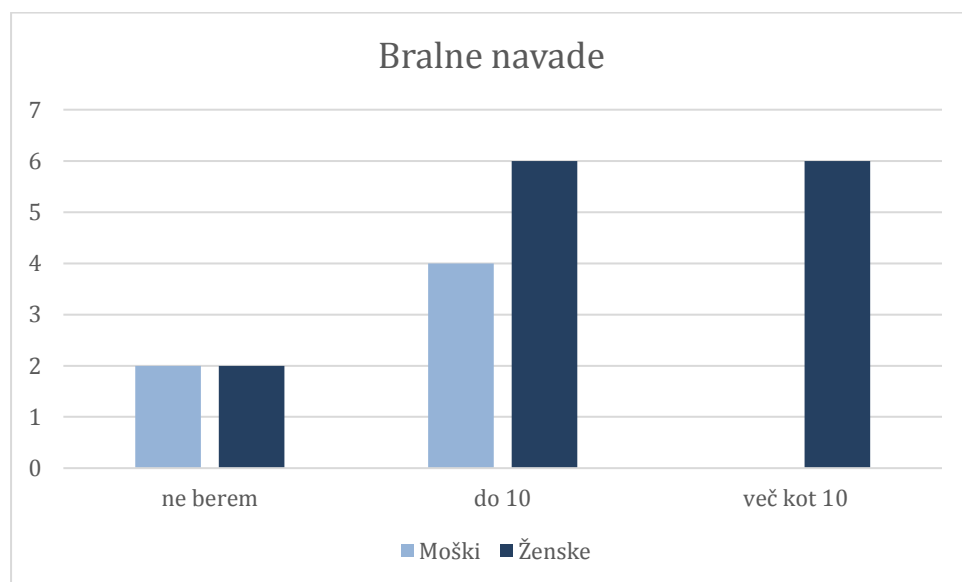
S frazemi so se največkrat seznanili doma, kar je pričakovano, saj se maternega jezika naučimo v okviru družine. Zanimivo je, da nihče od vprašanih ni spoznal frazemov v šoli. Glede na ugotovitve v teoretičnem delu je to tudi pričakovano, saj se je sistematično strokovno raziskovanje slovenske frazeologije začelo šele v

drugi polovici dvajsetega stoletja, pot v šolske učbenike pa je frazeologija našla najbrž še pozneje.

Graf 4: Kje ste se seznanili s frazemi?

Večina vprašanih letno prebere do 10 knjig. Malo je tistih, ki ne berejo, prav tako ni veliko tistih, ki bi letno prebrali več kot 10 knjig.

Graf 5: Koliko knjig preberete v enem letu?

3.1.4 Frazemi, ki jih poznajo odrasli

V anketi sem sodelujoče prosila, naj zapišejo tri rekla in tri rečenice, na koncu pa sem jim dala možnost zapisati katere koli frazeme, ki se jih še spomnijo. Pričakovala sem, da se bodo določeni frazemi večkrat ponovili in bom tako lahko

izbrala tiste, s katerimi bi preverila poznavanje frazemov pri mladih. Presenetilo me je, da so navedli veliko število različnih frazemov. Seznam s številom ponovitev podajam v nadaljevanju.

3.1.4.1 Stavčni frazemi

Sodelujoče sem prosila, naj navedejo tri pregovore oz. frazeme v stavčni obliki, ki se jih spomnijo, na koncu pa še, naj napišejo frazem v kakršni koli obliki se spomnijo. Spodaj navajam tiste frazeme, ki so jih sami navedli kot stavčne, medtem ko sem frazeme iz zadnjega vprašanja razvrstila sama. Med 137 zbranimi frazemi je narobe razvrščenih 9 (6,6 %), zato lahko zatrdim, da odrasli ločijo stavčne in nestavčne frazeme. Med navedenimi sta le dva, za katera menim, da nista frazema.

Bolje vrabec v roki kot golob na strehi. (2)

Brez muje se še čevelj ne obuže. (2)

Cedita se med in mleko. *

Cilj je pot. **

Čas zaceli vse rane.

Če na svečnico sneži, se zima ne ponovi.

Če ob svečnici prej od strehe kot od sreče kane, medved z brloga se ne gane.

Če pade kruhek ti na tla, poberi in poljubi ga.

Čebele se borijo s pikom, ženske pa z jezikom.

Daleč od oči, daleč od srca.

Dati na kredo. *

Denar je sveta vladar.

Dober glas seže v deveto vas. (3)

Govoriš, kot bi rožice sadil. *

Imeti maslo na glavi. *

Iz te moke ne bo kruha.

Izdati prijatelja je isto kot izdati samega sebe.

Jabolko ne pade daleč od drevesa. (4)

Kakršen oče, takšen sin.

Kamen na kamen palača, zrno na zrno pogača. (5)

Kar boš sejal, to boš žel.

Kar lahko storiš danes, ne odlašaj na jutri. (3)

Kar se Janezek nauči, Janezek zna.

Kdor drugemu jamo koplje, sam vanjo pade. (4)

Kdor molči, stotim odgovori. (2)

Kdor ne dela, naj ne je. (3)

Kdor poje, zlo ne misli.

Kdor prvi pride, prvi melje. (2)

Kdor veliko govori, malo naredi.

Kdor visoko leta, nizko pade. (4)

Kdor zgodaj vstaja, mu kruha ostaja.
 Kjer je dim, je tudi ogenj.
 Klin se s klinom zbija.
 Kogar piči kača se boji zvite vrvi. (2)
 Kot češnja na torti. *
 Kovačeva kobila je vedno bosa.
 Kri ni voda.
 Kuj železo, dokler je še vroče.
 Lačna vrana sito pita.
 Lastna hvala, cena mala.
 Laž ima kratke noge. (5)
 Lepa beseda lepo mesto najde.
 Lepo je doma, kdor ga ima.
 Ljubezen gre skozi želodec.
 Matija led razbija, če pa ga ni, ga naredi. (2)
 Mi o volku, volk iz gozda.
 Mladost je norost.
 Molk je zlato.
 Ne hvali dneva pred nočjo.
 Nesreča nikoli ne počiva. (2)
 Ni vse zlato, kar se sveti. (4)
 Nihče ni prerok v svoji domovini.
 Nobena juha se ne poje tako vroča, kot se skuha. (3)
 Ob božiču zelen, za veliko noč leden.
 Oče sina do praga, sin očeta čez prag. (3)
 Oko za oko, zob za zob.
 Osel gre samo enkrat na led. (2)
 Pes, ki veliko laja, ne grize. (2)
 Pijanec se obrne, ko se v jarek zvrne.
 Po bitki so vsi generali.
 Po toči zvoniti je prepozno. (2)
 Prazen klas ne stoji pokonci.
 Prazen žakelj ne stoji pokonci. (4)
 Prej bo tekla voda navzgor, kot boš ti razumel. **
 Previdnost je mati modrosti. (2)
 Prijatelja spoznaš v nesreči.
 Priti na boben. *
 Rana ura, zlata ura. (3)
 Sit človek lačnemu ne verjame.
 Skakati čez plot. *
 Slab začetek, dober konec.
 Slepa kura zrno najde. (2)
 Strup je v majhnih flaškah.
 Tebi pa je z rožicami postlano. *
 Ti meni luč, jaz tebi ključ.
 Tiha voda bregove dere. (2)
 V slogi je moč.
 V tem grmu tiči zajec.
 V vinu je resnica.

Več kot znaš, več veljaš.
Volk dlako menja, čudi pa ne.
Vrana vrani nikoli ne izključe oči. (4)
Vsak je svoje sreče kovač. (3)
Za dežjem vedno posije sonce.
Živiš kot ptiček na veji. *

* – *nestavčni frazemi*

** – *niso frazemi*

3.1.4.2 Nestavčni frazemi

Med 75 frazemi je bilo 11 stavčnih, torej 14,7 % napačno uvrščenih. Menim, da dokler tvorec frazem razume in ga ustrezno uporabi, razločevanje rekel od rečenic ni tako pomembno.

Biti na konju.
Čas je zlato. (2)*
Če rečeš a, reci b. *
Dober kot kruh.
Dobra jed se sama ponuja. *
Dolg kot dež.
Dolg kot ponedeljek.
Hodiš kot muca okoli vroče kaše.
Iskati dlako v jajcu.
Iz te moke ne bo kruha. *
Jokaš kot dež.
Krade kot sraka.
Kupiti mačka v žaklju.
Lačen kot pes/volk. (7)
Laže kot pes teče. (3)
Lije kot iz škafa. (2)
Mala malica.
Manj je več.
Mila jera.
Na isti klopi sva hlače trgala.
Ne preganjaj kot hudič grešno dušo.
Ne slikaj vraga bolj črnega, kot je v resnici.
Ni jela brez dela. *
Pamet je boljša kot žamet. *
Pijan kot krava.
Pije kot žolna.
Pljuni v roke.
Pokvarjen do obisti.
Pokvarjen kot kvargelj.
Pometaj pred svojim pragom.

Priden kot čmrlj.
Priden kot mravlja. (3)
Prvi bodo zadnji. **
Roka roko umije. *
Se pelje kot z raketo.
Siten kot podrepna muha.
Smejati se kot pečen maček.
Smrdi kot pes.
Soliti pamet. (2)
Sreča je opoteča. *
Srečen kot muha na medu.
S trebuhom za kruhom.
Suh kot poper.
Še pes ima pri jedi mir. *
Trmast kot bik.
Trmast kot osel.
Tvoj vlak je že odpeljal.
Ugrizniti v kislo jabolko.
Velik kot žirafa.
Vidi kot sokol.
Voda vedno najde pot. ***
Za dežjem vedno posije sonce. (3)*
Zabit kot noč. (2)
Zarečenega kruha se največ poje. *
Zaščiten kot kočevski medved.
Zavihati rokave.
Zvest kot pes.
Zvit kot lisica.
Žejen kot kača.

* – stavčni frazemi

** – iz Svetega pisma: Mt 20,16

*** – ni frazem

3.1.4.3 Izbor frazemov za anketo med mladimi

Med navedenimi frazemi sem izbrala tiste, ki se največkrat pojavljajo. V anketo sem vključila vse stavčne in nestavčne frazeme, ki se ponovijo vsaj petkrat, med tistimi, ki se ponovijo štirikrat, pa sem izbrala dva. Tako sem v anketo za učence in dijake uvrstila naslednje frazeme:

Lačen kot volk. (7)
Kamen na kamen palača, zrno na zrno pogača. (5)
Laž ima kratke noge. (5)
Prazen žakelj ne stoji pokonci. (4)
Za dežjem posije sonce. (4)

3.1.5 Interpretacija rezultatov

Rezultati ankete med odraaslimi so me presenetili. Pričakovala sem veliko več ponavljanja frazemov, tako pa so se ponovili le nekateri. Anketiranci so navedli 212 frazemov, od tega 145 različnih. Verjamem, da bi jih navedli še več, saj jih pred anketo nismo opozorili, kakšna bodo vprašanja. Če bi imeli več časa, bi se jih verjetno spomnili še več. Prav vsi sodelujoči so navedli po tri pregovore. Velika večina je navedla tudi tri nestavčne frazeme (15 ali 75 %), štirje dva (20 %) in eden le enega (5 %). 17 (85 %) jih je dopisalo še vsaj nekaj frazemov, medtem ko le trije (15 %) niso dopisali ničesar. Na podlagi rezultatov sklepam, da odrasli dobro poznajo slovenske frazeme. Glede na to, da jih je večina spoznala v domačem okolju, tudi ne preseneča, da ni pomembnih razlik v povezavi med poznavanjem frazemov in doseženo formalno izobrazbo. Med tistimi, ki niso navedli nobenega dodatnega frazema, dva anketiranca ne bereta, eden pa prebere do 10 knjig na leto. Verjamem, da to dejstvo nakazuje, da je poznavanje frazemov precej povezano tudi z bralnimi navadami, a je za prepričljivejšo trditev vzorec v tem segmentu premajhen in premalo razpršen.

3.2 Anketa med osnovnošolci

Anketirala sem 57 učencev osmega in devetega razreda naše šole. Zanimalo me je, koliko frazemov poznajo in ali poznajo frazeme, ki so jih odrasli največkrat navedli. Ob tem sem opazovala, ali na poznavanje slovenskih frazemov vpliva materni jezik anketirancev in materni jezik staršev. V vzorcu je bilo 20 udeležencev iz drugih jezikovnih območij ali iz mešanih družin, kjer poleg slovenščine govorijo tudi drug jezik ali slovenščine doma sploh ne uporabljajo. Prav tako sem skušala ugotoviti, kakšen je vpliv branja.

3.2.1 Struktura po spolu

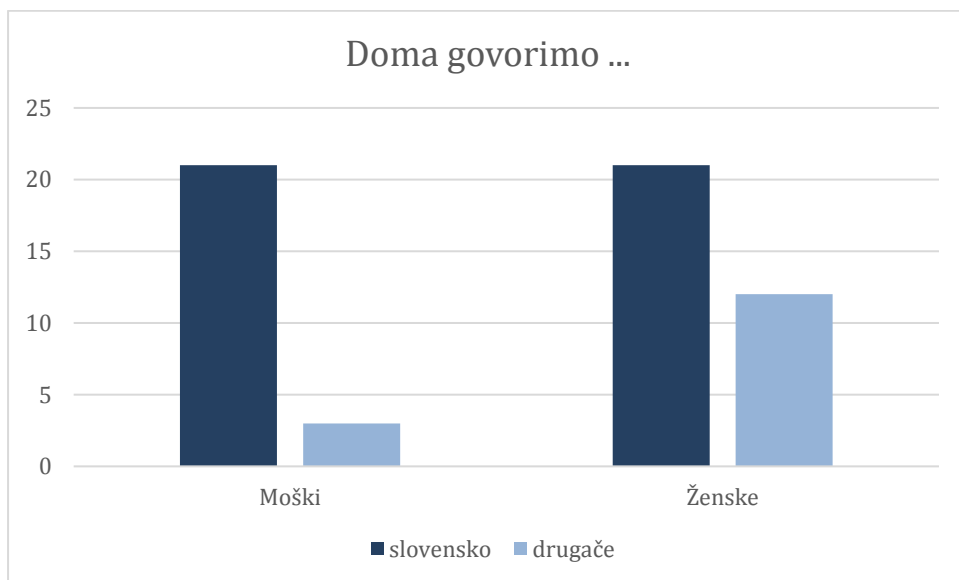
Vzorec je obsegal 57 učencev osmega in devetega razreda I. osnovne šole Celje. Med njimi je bilo 24 fantov in 33 deklet.

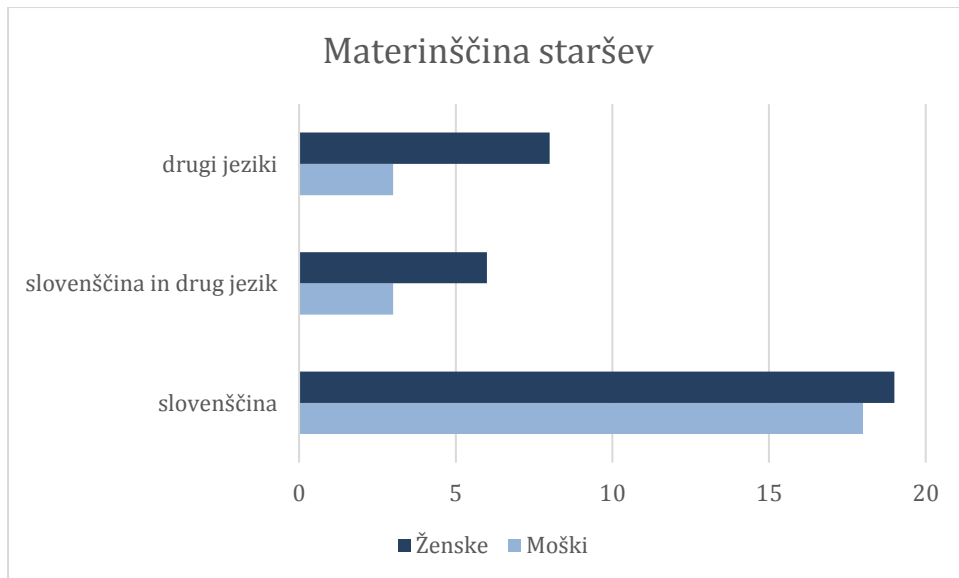
Graf 6: Spol anketirancev

3.2.2 Materinščina anketirancev, njihovih staršev in jezik, ki ga govorijo doma

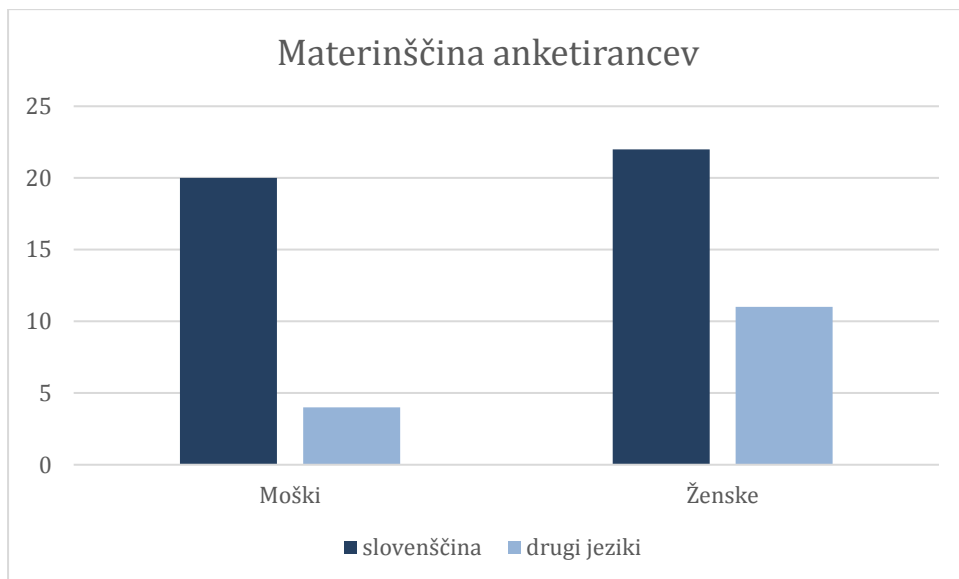
Sodelujoče sem vprašala, kateri je njihov materni jezik, prosila sem jih, naj navedejo tudi materinščino svojih staršev in povedo, kateri jezik govorijo doma.

Graf 7: Jezik, ki ga govorijo doma

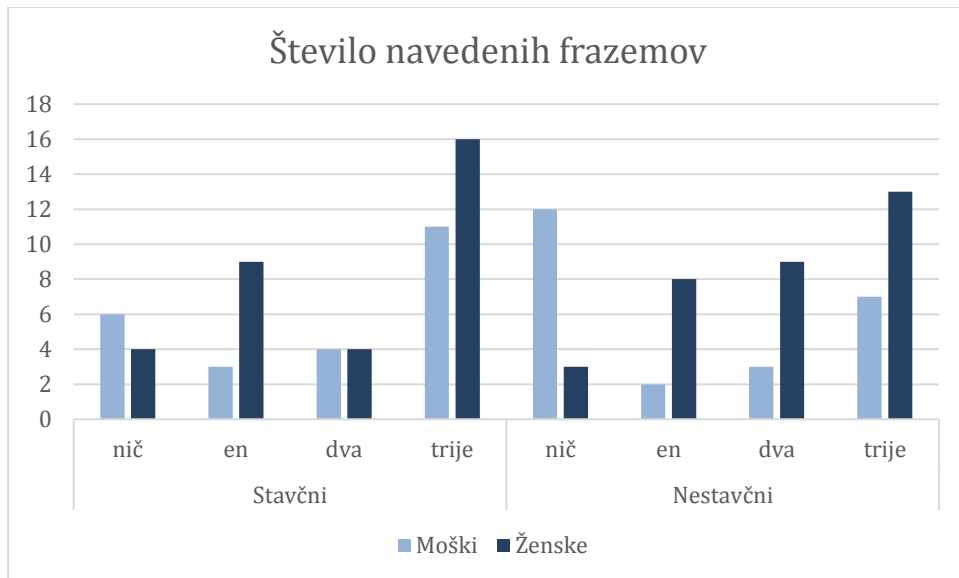
Graf 8: Materinščina staršev

Graf 9: Materinščina anketirancev

3.2.3 Navedeni frazemi

Sodelujoče sem prosila, naj navedejo po tri stavčne in nestavčne frazeme, ki se jih najprej spomnijo. Čeprav so se nekateri pri razlikovanju med stavčno in nestavčno obliko zmotili, navajam rezultate, kot so jih zapisali v anketi, v nadaljevanju pa še seznam vseh frazemov, ki so jih navedli.

Graf 10: Frazemi, ki so jih navedli osnovnošolci

Opazimo lahko, da so se dekleta odrezala bolje kot fantje, saj jih je več navedlo po tri stavčne in nestavčne frazeme, manj pa jih ni navedlo niti enega. Kar 25 % fantov ni navedlo niti enega stavčnega frazema, medtem ko je delež pri dekletih 12 %. Še slabši je rezultat pri nestavčnih frazemih, saj polovica anketiranih fantov ni navedla niti enega, pri dekletih pa ta delež znaša le 9 %. Pri poznavanju frazemov opazimo pomembno razliko v rezultatih glede na spol. Osnovnošolska dekleta poznajo več frazemov kot fantje.

V nadaljevanju navajam frazeme, ki so jih kot stavčne navedli anketiranci. Tiste, ki so jih uvrstili napačno, sem označila z zvezdico. V oklepaju ob frazemu navajam, kolikokrat se je ponovil. Zapisa nisem popravljala, razen pravopisnih in slovničnih napak.

3.2.3.1 Stavčni frazemi

- Bolje vrabec v roki kakor golob na strehi.
- Če ni črno, je pa belo.
- Dobro se z dobrim poplača.
- Ena lastovka še ne prinese pomladi.
- Eno jabolko na dan, odžene zdravnika stran.
- Glasen kot sraka. *
- Iz te moke ne bo kruha.
- Jabolko ne pade daleč od drevesa. (4)
- Kadar mačke ni doma, miši plešejo. (2)

Kar se Janezek nauči, to Janezek zna.
 Kdor drugemu jamo koplje, sam vanjo pade. (7)
 Kdor prvi pride, prvi melje. (4)
 Kdor se zadnji smeje, se najslajše smeje.
 Kdor visoko leta nizko pade. (3)
 Kjer je dim, je tudi ogenj.
 Kjer ni ničesar, še vojska ne vzame.
 Kjer osel leži, tam dlako pusti. (3)
 Kjer se prepirata dva, tretji dobiček ima. (12)
 Lačen kot pes. *
 Lačen kot volk. (8) *
 Laž ima kratke noge. (17)
 Lažeš kot pes teče. *
 Lepa beseda lepo mesto najde.
 Mi o volku, volk iz gozda. (7)
 Najprej pometaj pred drugimi vrati, potem pred svojimi. *
 Ni vse zlato, kar se sveti.
 Nobena juha se ne poje tako vroča, kot se skuha.
 Obleka naredi človeka.
 Obleka ne naredi človeka.
 Pes, ki laja, ne grize.
 Po dežju vedno posije sonce. (2)
 Po toči zvoniti je prepozno.
 Počasen kot polž. *
 Počasi se daleč pride. (2)
 Podarjenemu konju se ne gleda v zobe. (2)
 Pojedel si kot miš. **
 Prazen žakelj ne stoji pokonci.
 Rana ura, zlata ura.
 Tečen kot muha. *
 Tih kot cerkvena miš. *
 Toliko kot daš, toliko dobiš.
 Ura teče, nič ne reče.
 Vreči puško v koruzo. (2) *
 Zvit kot lisica. (5) *

* – *nestavčni frazemi*

** – *ni frazem*

Frazem *Kdor drugemu jamo koplje, sam vanjo pade* sem navedla kot primer v navodilih za reševanje – verjetno so ga prepisali.

3.2.3.2 Nestavčni frazemi

Bel kot pudelj. **

Bel kot sneg.

Biti v oblakih.

Bob ob steno.

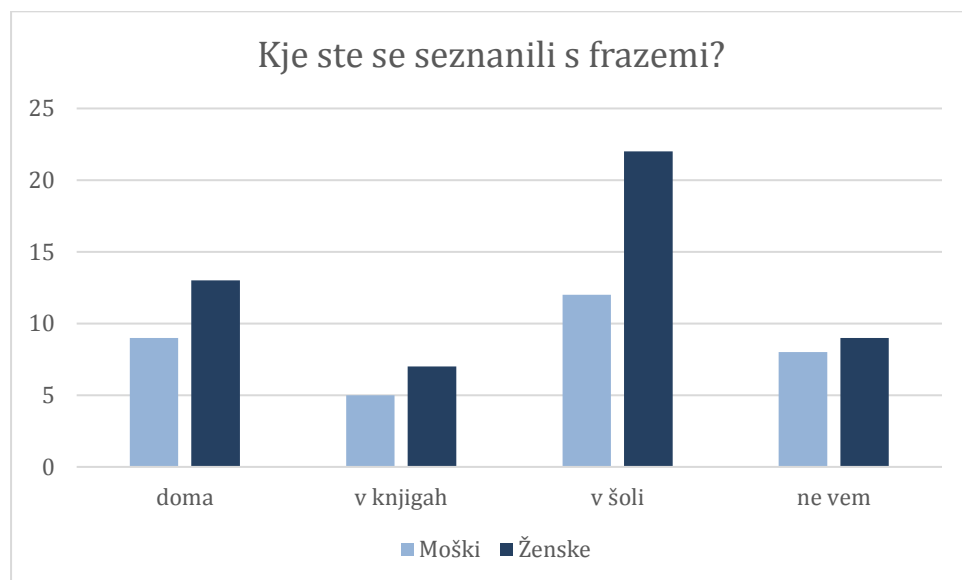
Butast kot osel. (2)
 Debel kot svinja.
 Delaven (marljiv) kot mravlja. (3)
 Dober kot kruh.
 Glasen kot šoja.
 Glasen kot sraka.
 Graditi gradove v oblakih.
 Hiter kot blisk. (2)
 Hiter kot gazela.
 Hiter kot pes. **
 Hiter kot raketa. (2)
 Hiter kot zajec. (2)
 Iz muhe delati slona.
 Kamen na kamen palača.*
 Kamen se odvali od srca.
 Kosmata ušesa. (Pes ima kosmata ušesa?)
 Kuhati mulo.
 Lačen kot pes. (3)
 Lačen kot volk. (18)
 Laž ima kratke noge. (4)*
 Laže kot pes teče.
 Majhen kot goba.
 Mrzlo ko pes. (2)
 Napet kot struna.
 Pameten kot blondinka.**
 Počasen kot polž. (6)
 Poln kufer te imam. (2)
 Prebrisan kot lisica.
 Priden kot čebela. (2)
 Priden kot miš.
 Sedeti na ušesih. (3)
 Sit kot boben.
 Sit kot pes.**
 Suh kot struna.* (Napet kot struna?)
 Tečen kot muha. (2)
 Tečen kot osel. **
 Tečen kot pes.
 Tih kot miš. (4)
 Utrujen kot zamorec.**
 Velik kot slon. (3)
 Vroče ko pes. (3)
 Zabit kot štanga.
 Zebsti kot psa.
 Žejen kot osa.**

* – stavčni frazemi

** – ni frazem

3.2.4 Kje so se seznanili s frazemi

Zanimalo me je, kje so se sodelujoči seznanili s frazemi. Predvidevala sem, da so največ frazemov spoznali doma, nato v šoli in knjigah, predvidela pa sem, da bi lahko tega tudi ne vedeli, zato sem med odgovori ponudila tudi to možnost. Za vsak primer sem ponudila še možnost *drugo*, a sem želela, da napišejo, kje. Pri tem vprašanju sem dovolila več odgovorov, saj se s frazemi seznanjamo na različne načine.

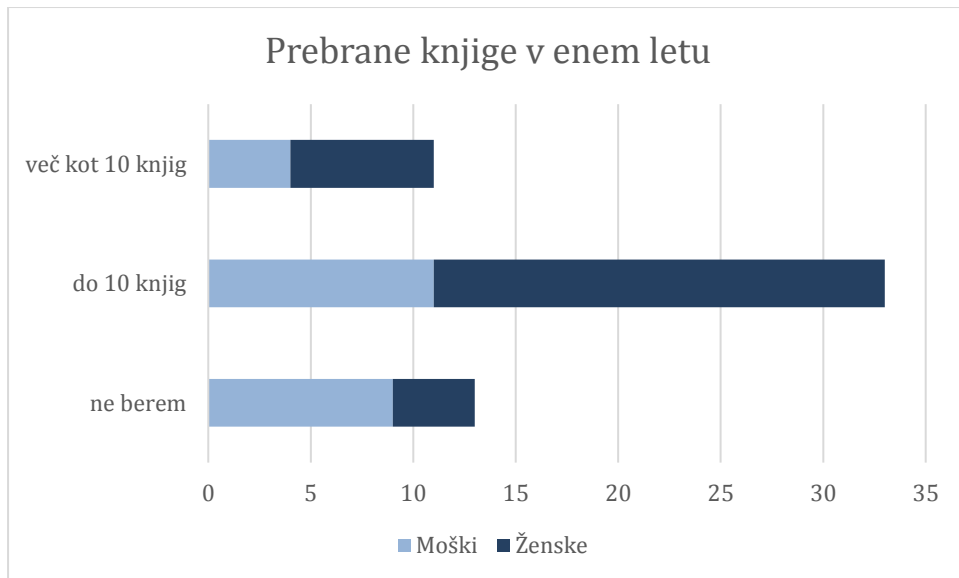

Graf 11: Seznanitev s frazemi

Zanimivo je, da je kar 34 vprašanih (59,6 %) odgovorilo, da so frazeme spoznali v šoli. 38,6 % jih je frazeme spoznalo tudi doma, 21 % v knjigah, 29,8 % pa ne ve, kje so se srečali z njimi. Presenetil me je velik odstotek sodelujočih, ki so se s frazemi srečali v šoli, še posebej, ker nihče od odraslih ni izbral tega odgovora.

3.2.5 Bralne navade

V anketi sem želela tudi izvedeti, koliko knjig na leto preberejo. Največ osnovnošolcev in osnovnošolk prebere do 10 knjig na leto, domnevam, da predvsem na račun domačega branja. Le redki letno preberejo več kot 10 knjig.

Graf 12: Prebrane knjige v enem letu

Dekleta pričakovano berejo več kot fantje, a še vedno je največ tistih, ki letno preberejo do 10 knjig. Med dekleti, ki so odgovorila, da preberejo več kot 10 knjig letno, 86 % slovenščine ne navaja kot materinščine ali pa doma poleg slovenščine uporabljajo še kakšen drug jezik. Večina je navedla po tri slovenske frazeme (stavčne in nestavčne), a z določenimi napakami. Dekle s slovenščino kot materinščino je navedlo ustrezno število obeh oblik frazemov in ustrezno razložilo frazeme razen enega. Polovica ostalih ni znala razložiti slovenskih frazemov.

Dekleta, ki ne berejo, so navedla manj frazemov (ali so navajala tiste, ki so jih našle v navodilih), tudi slovenske frazeme so razlagala slabše – z izjemo enega dekleta, ki je navedlo vseh 6 frazemov in razložilo štiri od petih.

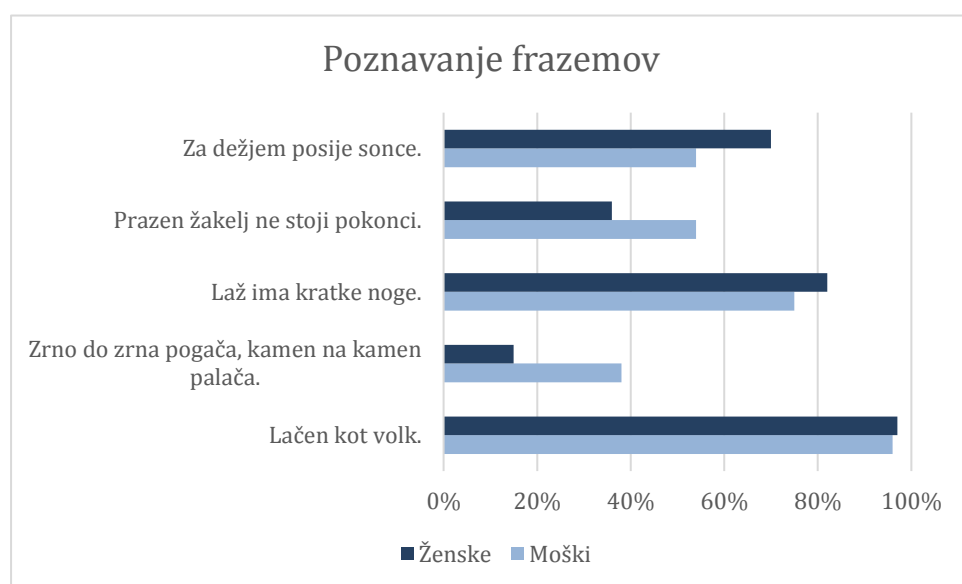
Med fanti prebere več kot 10 knjig na leto le eden, ki pravi, da je njegova materinščina sicer slovenščina, doma pa poleg nje govorijo še italijansko. Navedel je le en frazem, razložil pa tri od petih. Ostali trije fantje navajajo slovenščino kot materinščino, navedli so vse frazeme (po 6), razen enega, ki jih je navedel 5. Slovenske frazeme so tudi razložili (vse, štiri, tri).

Fantje, ki ne berejo, so anketne vprašalnike večino pustili prazne oz. so zapisali le frazem ali dva in razložili nekaj najočitnejših frazemov – z izjemo enega, ki je razložil pomen vseh frazemov in navedel vseh 6 frazemov.

Ugotovim lahko, da obstaja razlika med učenci, ki preberejo več kot 10 knjig letno in tistimi, ki navajajo, da ne berejo. Bralci so anketne vprašalnike rešili bolje od tistih, ki berejo manj. Med slednjimi pa moram izpostaviti dva (dekle in fanta), ki sta anketni vprašalnik rešila nadpovprečno. Kljub vsemu ugotavljam, da branje vpliva na poznavanje frazemov.

3.2.6 Poznavanje frazemov

Učenci so morali razložiti pomen petih frazemov, ki so jih največkrat navedli odrasli. Pri razlagi sem si pomagala s Kebrovim Slovarjem slovenskih frazemov, kot ustrezno pa sem štela vsako razlago, ki je pomenu približala.

Graf 13: Poznavanje frazemov

Najboljši rezultat so učenci dosegli pri frazemu (*biti*) *lačen kot volk*. 97 % deklet in 96 % fantov je frazem ustrezno razložilo. Najmanj poznan je frazem *Zrno do zrna pogača, kamen na kamen palača* – pravilno ga je razložilo 38 % fantov in le 18 % deklet. Rezultat me je presenetil, saj so se do sedaj dekleta vedno odrezala boljše

kot fantje. Podoben rezultat je bil tudi pri frazemu *Prazen žakelj ne stoji pokonci*, kjer so fantje dosegli 54, dekleta pa 38 % pravih odgovorov.

Če pogledamo celotno sliko, vidimo, da se fantje in dekleta v povprečju odgovali enako, torej razlika glede na spol ni pomembna. Fantje so v povprečju pravilno razložili 63, dekleta pa 60 % frazemov.

Graf 14: Razlaga frazemov

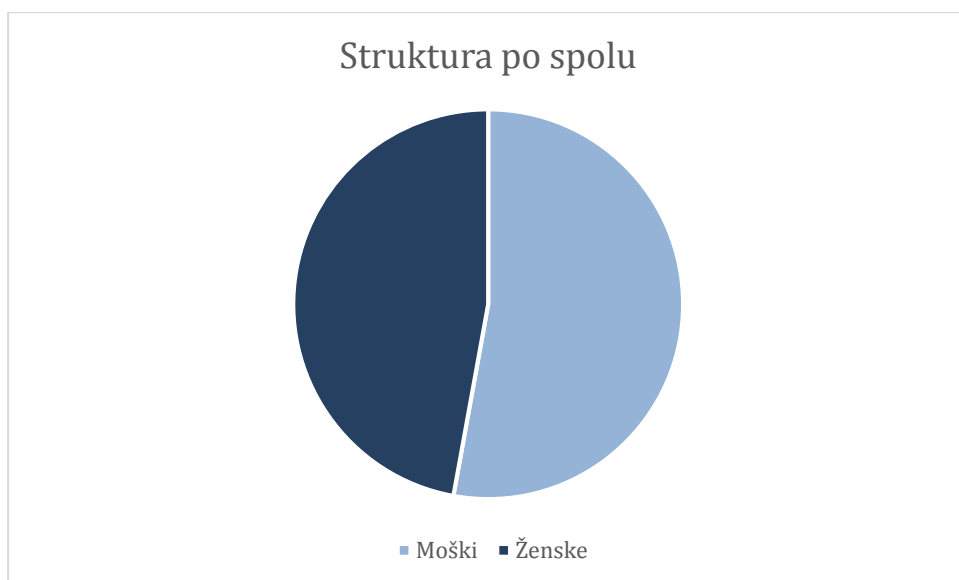
Kljub vsemu je rezultat nizek, saj pomeni, da učenec v povprečju razume komaj kaj več kot vsak drugi frazem.

3.3 Anketa med srednješolci

Anketirala sem 70 dijakov Srednje šole za gostinstvo in turizem Celje. Obiskovali so prvi in četrti letnik štiriletnega programa ter drugi letnik triletnega programa. Zanimalo me je, ali srednješolci kaj bolje poznajo slovenske frazeme. Izpolnjevali so identično anketo kot osnovnošolci, zato sem lahko rezultate primerjala. Čeprav sem anketirala večji vzorec, je bilo v njem malo dijakov iz jezikovno mešanih družin (le 5). Njihovi rezultati sicer niso statistično pomembni, a sem jih vseeno interpretirala.

3.3.1 Struktura po spolu

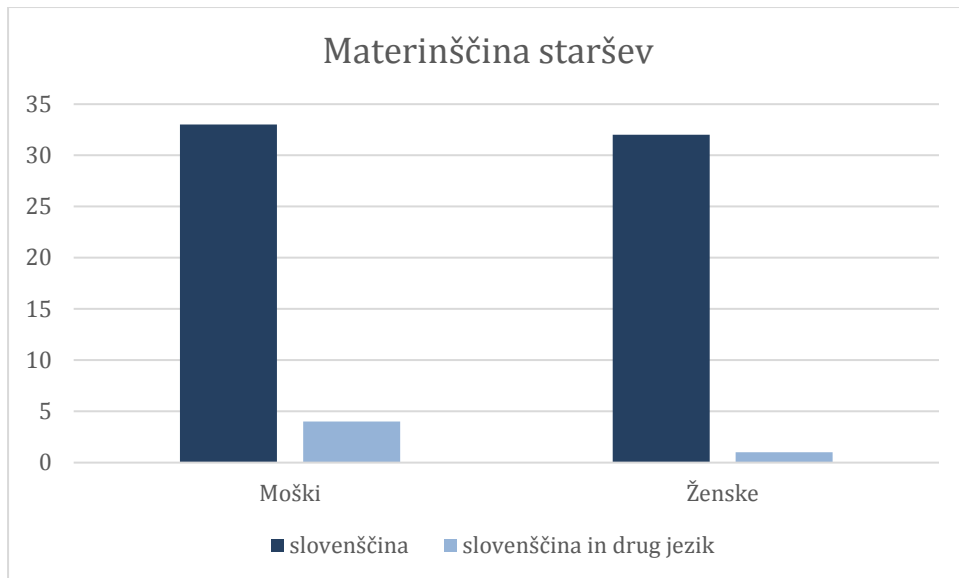
Anketirala sem vzorec 70 dijakov različnih letnikov Srednje šole za gostinstvo in turizem Celje. Med njimi je bilo 37 moških in 33 žensk.

Graf 15: Spol udeležencev

3.3.2 Materinščina anketirancev, njihovih staršev in jezik, ki ga govorijo doma

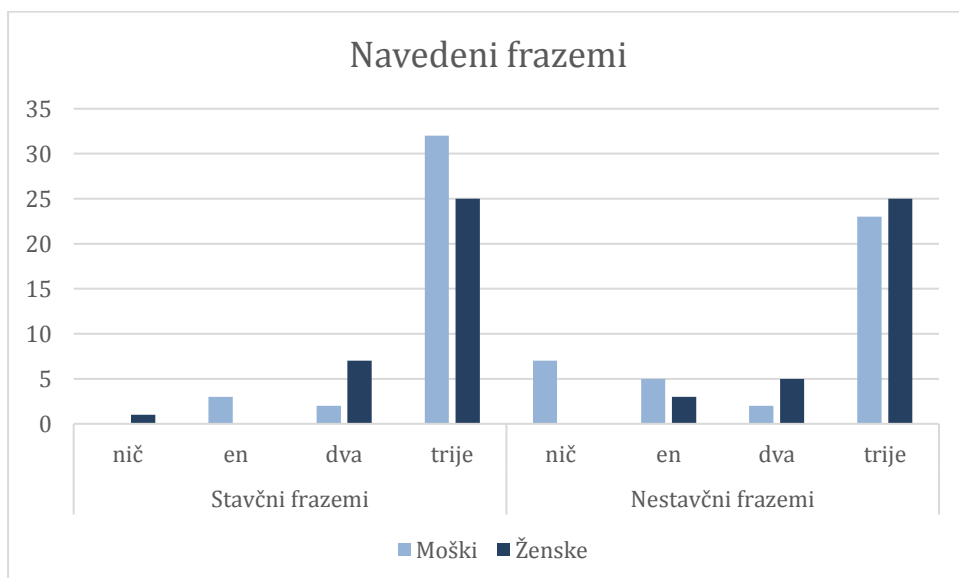
Sodelujoče sem vprašala, kateri je njihov materni jezik, prosila sem jih, naj navedejo tudi materinščino svojih staršev in povedo, kateri jezik govorijo doma. Kot sem že omenila, le pet anketirancev izhaja iz jezikovno mešanih družin. Vsi doma govorijo slovensko in vsi menijo, da je njihov materni jezik slovenščina. Pri petih eden od staršev ni Slovenec, zato je njegova materinščina drugačna.

Graf 16: Materinščina staršev

3.3.3 Navedeni frazemi

Sodelujoče sem prosila, naj navedejo po tri stavčne in nestavčne frazeme, ki se jih najprej spomnijo. Čeprav so se nekateri pri razlikovanju med stavčno in nestavčno obliko zmotili, navajam rezultate, kot so jih zapisali v anketi, v nadaljevanju pa še seznam vseh frazemov, ki so jih navedli.

Graf 17: Število navedenih frazemov

Večina dijakov je navedla po tri frazeme vsakega tipa. Pri navajanju je prišlo do nekaterih napak – označila sem jih v seznamu v nadaljevanju. Med nestavčnimi

frazemi podobno kot pri osnovnošolcih prevladujejo frazemi s primerjalnim veznikom *kot*, opazila pa sem, da se velikokrat pojavijo frazemi, ki sem jih navedla kot primer v navodilih. Večjih razlik med moškimi in ženskami ni bilo, malce bolje so se ženske odrezale pri nestavčnih frazemih, saj 18,9 % moških ni navedlo niti enega, medtem ko so ženske navedle vsaj enega.

V nadaljevanju navajam frazeme, ki so jih kot stavčne navedli anketiranci. Tiste, ki so jih uvrstili napačno, sem označila z zvezdico. V oklepaju ob frazemu navajam, kolikokrat se je ponovil. Zapisa nisem popravljala, razen pravopisnih in slovničnih napak.

3.3.3.1 Stavčni frazemi

Biti na konju.*

Bolje vrabec v roki, kot golob na strehi.

Brez jela ni dela.

Brez muje se še čvelj ne obuje. (3)

Čas zaceli vse rane.

Cilj opravičuje sredstva.**

Debela svinja je sama svoje smrti kriva. (2)

Dobrota je sirota.

Gledati kot bik v nova vrata.*

Gledati sosedovemu konju v zobe.*

Gledati/buliti/zijati kot tele v nova vrata. (3)*

Iz dežja pod škaf (kap?)*

Jabolko ne pade daleč od drevesa. (36)

Jamo, ki jo drugemu koplješ, sam vanjo padeš.

Kamen na kamen palača, zrno na zrno pogača.

Kamor se osel usede, tam dlako pusti. (2)

Kar je dano, je v zlato jamo zakopano. (2)

Kar lahko storiš danes, ne odlašaj na jutri. (3)

Kar te ne uniči, te naredi močnejšega.**

Kdor besed špara, kruha strada.

Kdor drugemu jamo (jarek, luknjo) koplje, sam vanjo pade. (20)

Kdor prvi pride prvi melje. (4)

Kdor se zadnji smeje, se najslajše smeje.

Kdor veliko govori, malo je.

Kdor visoko leta, nizko pade. (19)

Kdor zgodaj vstaja, mu kruha ostaja.

Kjer je volja, je tudi pot.

Kjer osel leži, tam dlako pusti. (4)

Kjer se prepirata dva, tretji dobiček ima. (2)

Ko ima hudič mlade, jih ima veliko.

Ko mačke ni doma, miši plešejo.
 Kri ni voda.
 Lačen kot volk. (2)*
 Laž ima kratke noge. (4)
 Lepa beseda lepo mesto najde. (2)
 Lije kot iz škafa. (7) *
 Ljubo doma, kdor ga ima.
 Mi o volku, volk iz gozda (na vratih). (2)
 Mladina naša, kje so tvoji vzori! Za narod svoj žrtvuj in bori se. ***
 Ne pusti, da bi grabežljiv tujec kradel in manjšal slovenski svet. ***
 Ni vse zlato kar se sveti. (2)
 Obljuba dela dolg.
 Osel gre samo enkrat na led. (5)
 Osel ne gre nikoli na led.
 Pejt se solit. *
 Pes, ki laja, ne grize.
 Počasi se daleč pride.
 Po toči zvoniti je prepozno.
 Povsod je lepo, a doma je najlepše.
 Prazna vreča/žakel ne stoji pokonci. (2)
 Prvo kravca, pol pa štalca.
 Rana ura, zlata ura. (11)
 Resnica vedno potrka na vrata.
 Riba pri glavi smrdi.
 S trebuhom za kruhom. (2) *
 Slab začetek, dober konec.
 Slepa kura zrno najde.
 Stara navada, železna srajca.
 Stara (rana?) ura je zlata ura.
 Sveti Martin lep, čez tri dni sneg.
 Tiha voda bregove dere.
 Uboga hiša, kjer petelini molčijo in koklje pojejo.
 V coklih ne hodi zajcev lovit.
 Vrana vrani ne izkljuje oči.
 Vreči puško v koruzo. (3) *
 Vsak je svoje sreče kovač.
 Vse se vrača, vse se plača. ****
 Za dežjem vedno posije sonce. (2)
 Za slabim vremenom vedno posije sonce.
 Zarečenega kruha se največ poje. (4)
 Zvit kot kača. *

* – nestavčni frazem

** – ni frazem (Cilj opravičuje sredstvo je rekel N. Machiavelli, Kar te ne ubije, te okrepi pa je rekel F. Nietzsche)

*** – dijak je to verjetno prepisal s strani www.jagnje.si

**** – verjetno prevod srbske oz. hrvaške krilatice Sve se vrača, sve se plača, ki ji pogosto (tudi v slovenski različici) slišimo v popularnih pesmih

Frazem *Kdor drugemu jamo koplje, sam vanjo pade* sem navedla kot primer v navodilih za reševanje – verjetno so ga prepisali, saj se ponovi kar 20-krat.

3.3.3.2 Nestavčni frazemi

Ali te srbijo prsti?
Bel kot sneg.
Beliti glavo.
Besen kot česen.
Buljiti kot tele v nova vrata. (2)
Denar ne raste na drevesu. *
Dober kot kruh. (2)
Dolg kot ponedeljek.
Glazen kot sraka.
Glup kot noč.
Grd kot pes.
Grd kot smrt. (2)
Hiter kot zajec.
Imeti reflekse kot crknjen konj.
Imeti sršene v riti. (2)
Iti na jetra. (7)
Krasti kot sraka.
Lačen kot pes. (4)
Lačen kot volk. (22)
Laž ima kratke noge. (3) *
Lep kot roža.
Lep kot slika. (2)
Lesen kot fosn.
Lije kot iz škafa. (9)
Metati pod noge.
Milo za drago.
Močen kot bik.
Moker kot pes.
Nabit kot mina.
Našpičen kot prekla.
Nataknen kot palica.
Neroden kot konj.
Neumen kot noč. (2)
Neumen kot stena.
Peti kot ptič.
Pijan kot vidra.
Počasen kot polž. (3)
Pojdi se solit. (2)
Prazen žakelj ne stoji pokonci. (2) *
Priden kot čebela.
Priden/delaven kot mravlja. (2)
Rana ura, zlata ura.

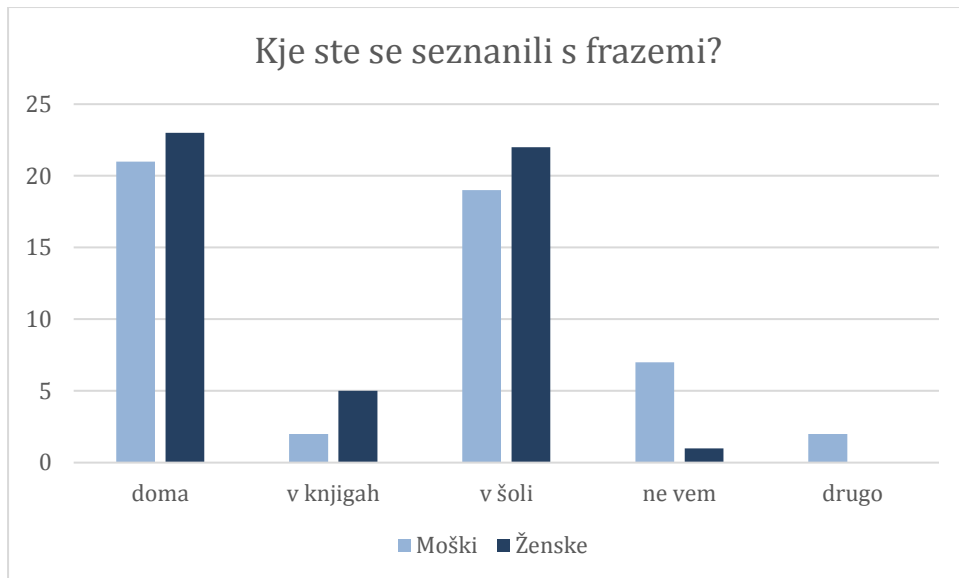
Rasti kot goba.
Rdeč kot kuhan rak.
Rdeč kot paradižnik. (2)
Rdeč kot rak.
Resnica boli. (2)
Sit kot boben.
Sit kot pes.
Siten kot muha. (2)
Siten/tečen kot muha. (4)
Skakati kot zajec.
Sladek kot med.
Slep kot kura.
Sluzast kot polž.
Soliti pamet. (9)
Spati kot top. (3)
Suh kot prekla.
Tečen kot komar.
Težek kot slon.(2)
Tih kot miš. (2)
Tja v tri dni.
Velik kot slon.
Vreči puško v koruzo.
Vroč ko pes. (3)
Vroč kot psu.
Za dežjem vedno posije sonce. *
Zabit kot štor.
Zdrav kot hren.
Zdrav kot riba. (5)
Zebsti kot cucka.
Zebsti kot psa.
Žejen kot osa.
Žejen kot pes. (4)
Žejen kot Sahara.
Žejen kot žolna.
Ženske so tak kot gobe. Bolj so stare, bolj so strupene. *
Zvit kot kača.
Zvit kot lisica. (10)

* – stavčni frazemi

Frazem *sit kot boben*, ki sem ga navedla v navodilih, se ponovi 10-krat.

3.3.4 Kje so se seznanili s frazemi

Enako vprašanje sem zastavila osnovnošolcem. Zanimalo me je, ali se bodo odgovori bistveno razlikovali.

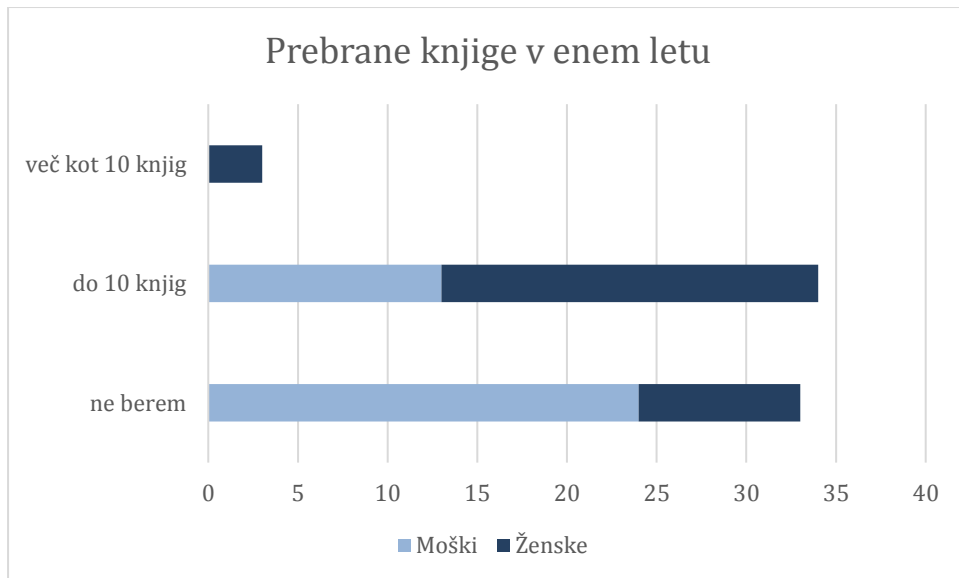

Graf 18: Seznanitev s frazemi

Tudi srednješolci so se s frazemi v največji meri srečali doma in/ali v šoli. Opazim, da je bistveno večji delež tistih, ki so navedli, da so se s frazemi seznanili tudi doma. Prvič sem tudi zasledila odgovor *drugo*. V tem primeru so navedli prijatelje, filme in serije. Morda je do večje razlike v izbiri odgovor prišlo tudi zaradi tega, ker v navodilih nisem eksplicitno napisala, da lahko izberejo več odgovorov, zato so nekateri izbrali le enega, drugi pa so jih obkrožili več.

3.3.5 Bralne navade

Tudi srednješolce sem vprašala, koliko knjig preberejo v enem letu. Pozneje sem primerjala povezavo med poznavanjem frazemov in številom prebranih knjig med srednješolci in osnovnošolci.

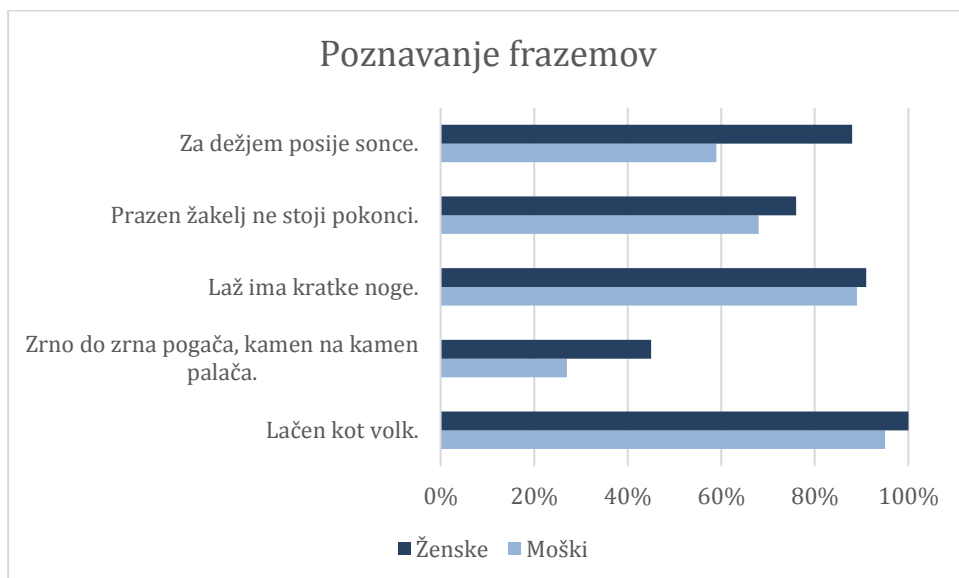

Graf 19: Prebrane knjige v enem letu

Nihče od anketiranih moških ne prebere več kot 10 knjig na leto. Prevladujejo tisti, ki letno preberejo le knjige za domače branje ali pa še teh ne. Tudi pri ženskah le tri preberejo več kot 10 knjig letno. Rezultat me je presenetil, pričakovala sem, da srednješolci berejo več.

3.3.6 Poznavanje frazemov

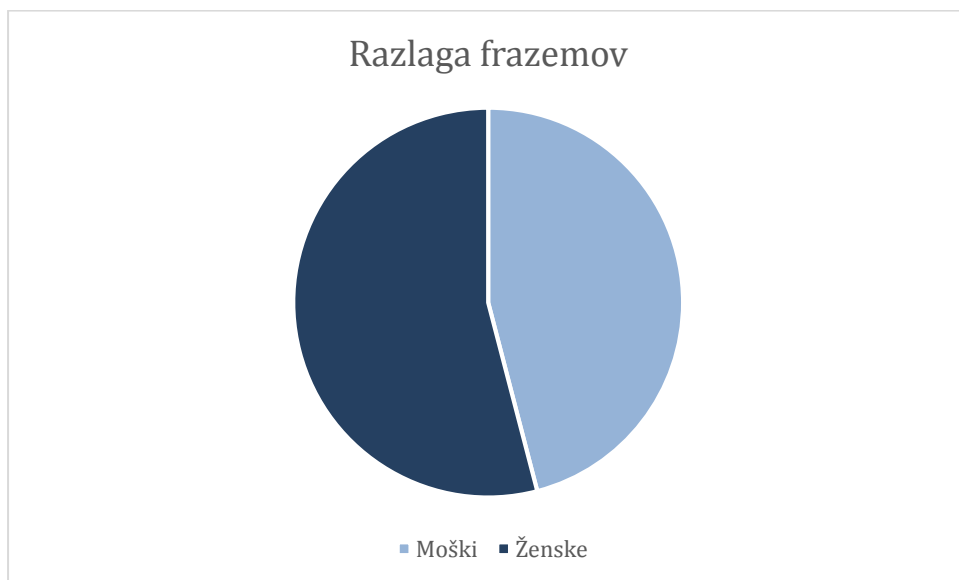
Srednješolci so razlagali enake frazeme kot osnovnošolci. Pri vrednotenju razlag sem uporabila enak kriterij kot pri osnovnošolcih, da sem lahko primerjala rezultate.

Graf 20: Poznavanje frazemov

Tudi srednješolci so najbolj poznali frazem *lačen kot volk*, medtem ko so se najslabše odrezali pri razlagi pregovora *Zrno do zrna pogača, kamen na kamen palača*.

Ženske so ustrezno razložile več frazemov (80 %) kot moški (68 %).

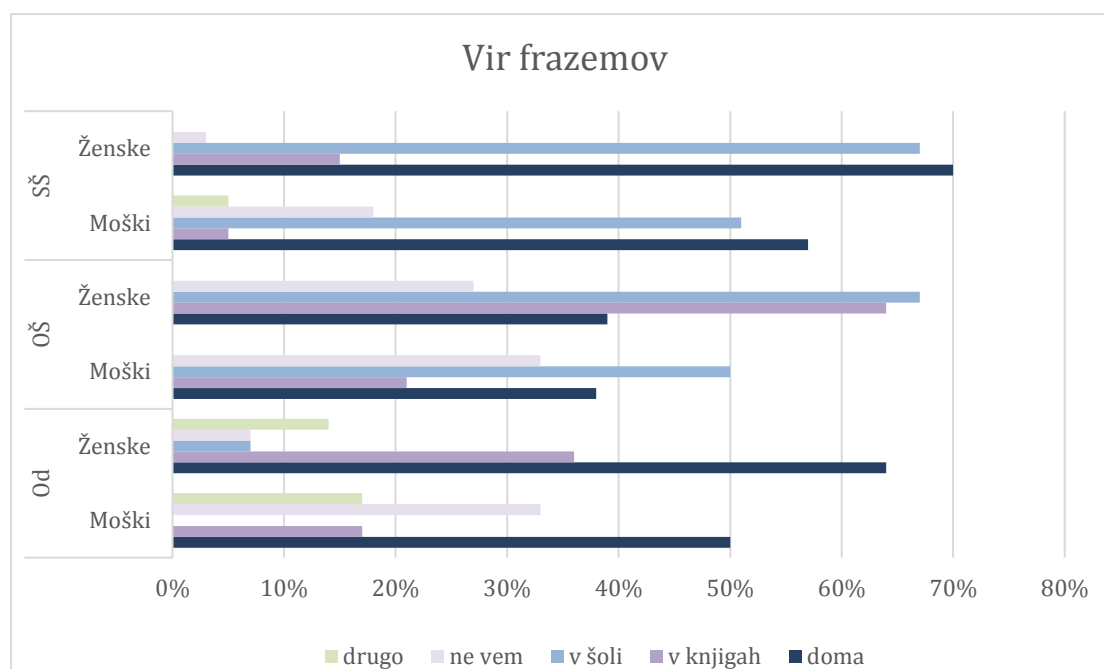
Graf 21: Razlaga frazemov

3.4 Primerjava rezultatov in interpretacija

Izvedla sem dve anketi: eno med odraslimi, drugo med osnovnošolci in srednješolci. S prvo sem postavila kriterij za izbor frazemov, ki sem jih vključila v

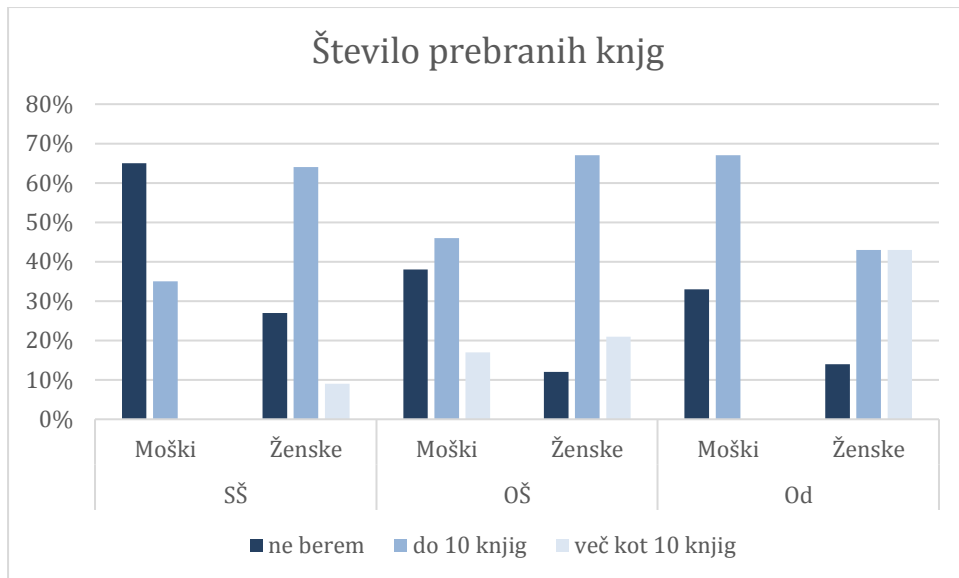
drugo anketo, s katero sem preverila, koliko osnovnošolci in srednješolci še poznajo slovenske frazeme. Zanimalo me je tudi, kje so se anketiranci seznanili s frazemi, koliko knjig preberejo na leto in kakšen je njihov materni jezik.

Anketiranci so lahko pri vprašanju *Kje ste se seznanili s temi frazemi?* izbirali več odgovorov. Zanimivo je, da se nihče od odraslih s frazemi ni seznanil v šoli. Tako primerjava rezultatov pokaže, da je glavni vir frazemov domače okolje, v zadnjem času pa tudi šola.

Graf 22: Vir frazemov

Rezultat, da so se s frazemi seznanili v odmačem okolju, je pričakovan, saj se tam naučimo maternega jezika. Glede na ugotovitve v teoretičnem delu naloge, da je frazeologija mlada veda, in da se je njeno znanstveno proučevanje začelo relativno pozno, je dejstvo, da odrasli frazemov niso spoznavali v šoli, razumljivo. Odkar je frazeologija prišla v šolske učbenike, je vir učenja frazemov postala tudi šola. Zato lahko razumemo, da so jo kot vir frazemov navedli osnovnošolci in srednješolci. Zanimivo je, da so odrasli in osnovnošolci kot pogost vir frazemov navedli tudi knjige, medtem ko srednješolci tega ne navajajo v takšnem obsegu. Dejstvo lahko razložimo z upadom bralnega interesa.

Graf 23: Prebrane knjige v enem letu

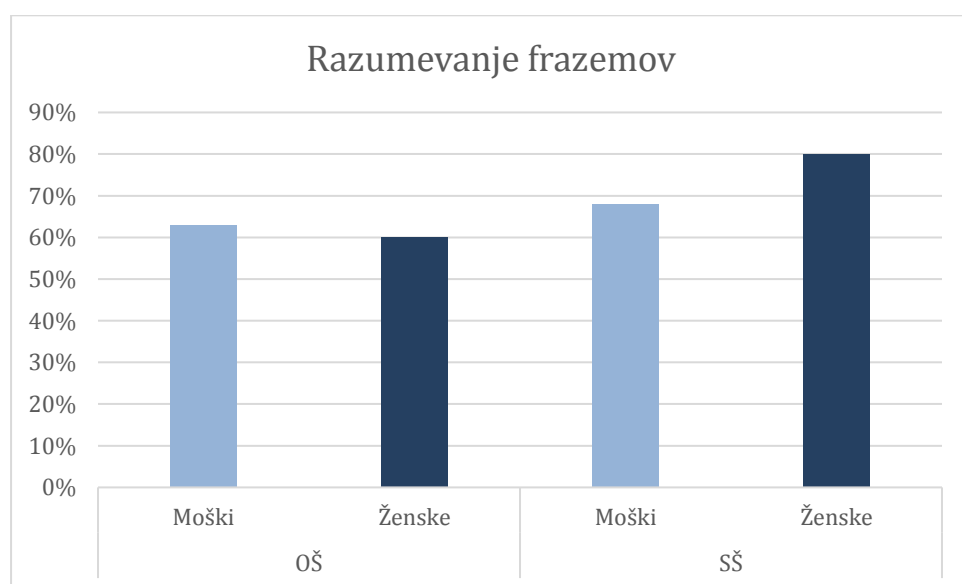
Vidimo, da največ berejo odrasle ženske, sledijo jim dekleta v osnovni, nato še v srednji šoli. Moški oz. fantje berejo manj. Velik je delež tistih, ki sploh ne berejo. V vseh skupinah je višji od 30 %, posebej pa ta delež odstopa v srednješolski populaciji, kjer je kar 65 % moških odgovorilo, da sploh ne berejo. Prav tako nihče ne prebere več kot 10 knjig letno. V moški populaciji več kot 10 knjig letno prebere le 17 % anketiranih osnovnošolcev.

Povprečni rezultati sicer kažejo, da srednješolci razumejo frazeme boljše kot osnovnošolci. Še posebej je to vidno pri ženskah, saj so srednješolke dosegle 20 % boljši rezultat. Čeprav bi lahko pomislili, da rezultati kažejo, da branje ne vpliva na poznavanje frazemov, moramo tu upoštevati še podatek, da je v osnovnošolskem vzorcu kar 57 % anketiranih deklet izhajalo iz družin, kjer doma ne govorijo slovensko. Ta dekleta predstavljajo tudi večino osnovnošolske ženske populacije, ki prebere več kot 10 knjig letno (71 %). Domnevamo lahko, da berejo tudi knjige, ki niso v slovenščini.

V srednješolskem vzorcu je delež anketirancev iz jezikovno mešanih družin bistveno manjši. Vsi navajajo slovenščino kot materinščino, tudi doma govorijo slovensko. Le pri enem dekletu in štirih fantih jo materinščina staršev poleg slovenščine še kakšen drug jezik. Dekle je anketo rešilo nadpovprečno, navedlo je vse oblike frazemov, jih ustrezno razvrstilo in razložilo. Eden izmed fantov je oddal skoraj prazen anketni list, ostali trije pa so ankete rešili ustrezno. Vzorec je

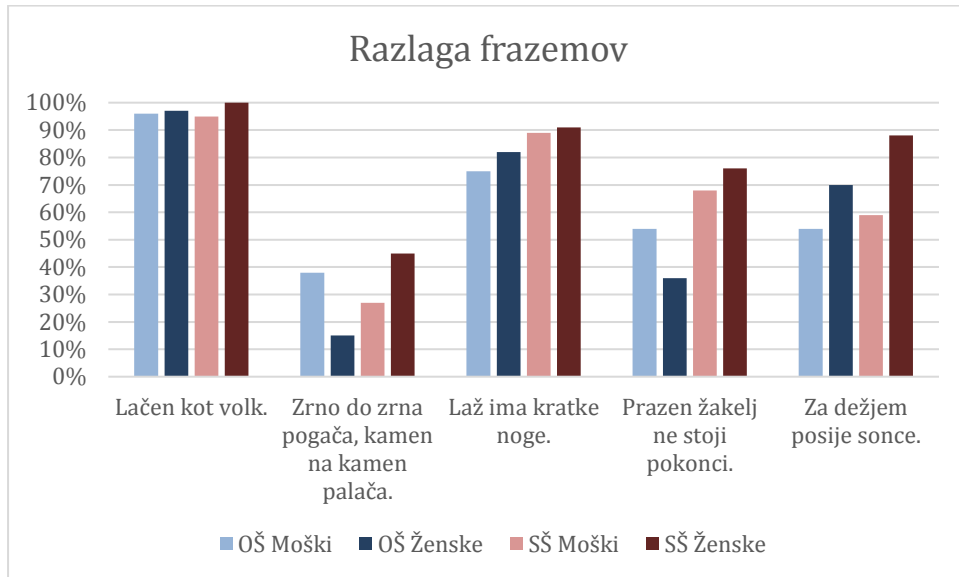
premajhen, da bi na njegovi podlagi prišli do resničnih sklepov. V srednješolskem vzorcu manjkajo primeri, kjer doma ne govorijo slovensko.

Razlog, zakaj srednješolci dosežejo boljši rezultat pri razlaganju frazemov, lahko iščemo tudi v dejstvu, da dalj časa hodijo v šolo, frazeologija pa je sestavni del učnega načrta v srednji šoli. Prav tako so v svoji šolski poti prebrali več knjig za domače branje. Glede na to, da se s frazemi srečujemo na vseh področjih življenja, lahko sklepamo, da na poznavanje frazemov vpliva tudi starost.

Graf 24: Razumevanje frazemov

Očitna je tudi razlika v razumevanju posameznih frazemov. Daleč najslabši rezultat je v obeh anketah beležil frazem *Zrno do zrna pogača, kamen na kamen palača*. Slabše so razumeli tudi *Prazen žakelj ne stoji pokonci*, medtem ko so ostale frazeme razumeli boljše. Najbolj so razumeli frazem *lačen kot volk*, kar je razumljivo, saj temelji na primerjavi, zato ga lahko relativno hitro razumemo, sledi *laž ima kratke noge*, medtem ko sem pri *Za dežjem posije sonce* zabeležila povprečen rezultat.

Graf 25: Primerjava razumevanja posameznih frazemov

3.5 Preverjanje hipotez

Postavljene hipoteze sem preverila s pomočjo anketnega vprašalnika. Glede na pridobljene odgovore lahko potrdim ali ovržem naslednje hipoteze:

1. Starejši poznajo podobne frazeme.
2. Mlajši znajo razložiti vsaj polovico frazemov.
3. S frazemi se seznanimo v šoli.
4. Branje vpliva na poznavanje frazemov.
5. Jezik družinskega okolja vpliva na poznavanje slovenskih frazemov.
6. Anketiranci ne razlikujejo med stavčnimi in nestavčnimi frazemi.

3.5.1 Starejši poznajo podobne frazeme

Ker sem anketo izvedla le v mestni četrti Dolgo polje na vzorcu 20 občanov, sem pričakovala, da se bodo sodelujoči navajali podobne frazeme. Rezultat me je presenetil, saj sem na relativno majhnem vzorcu anketiranih zbrala veliko število različnih frazemov. Toliko jih je bilo, da sem s težavo izbrala tiste, ki se največkrat ponavljajo in jih vključila v anketo, s katero sem med mladimi preverila, koliko jih poznajo. Najpogostejši frazem se je pri odraslih ponovil sedemkrat.

Hipotezo lahko ovržem. Odrasli poznajo veliko različnih frazemov.

3.5.2 Mlajši znajo razložiti vsaj polovico frazemov

V anketni vprašalnik, ki so ga izpolnjevali osnovnošolci in srednješolci, sem vključila frazeme, ki so se največkrat pojavili pri odraslih. Anketiranci so morali razložiti pomen petih frazemov. Pri določanju pravilnosti odgovorov sem si pomagala s *Slovarjem slovenskih frazemov*. Upoštevala sem vse pomensko ustrezne razlage. Osnovnošolci in dijaki so v povprečju ustrezno razložili 60–75 % frazemov, **zato lahko hipotezo potrdim**. Ob tem pa moram izpostaviti dejstvo, da so večinoma razumeli frazema *lačen kot volk* in *laž ima kratke noge*, ki ju je po moje relativno lahko razumeti. Presenetljivo slabo so razumeli frazem *Zrno do zrna pogača, kamen na kamen palača*. Med osnovnošolci ga je razumelo le 38 % moških in komaj 15 % žensk. Med srednješolci ga je razumelo le 27 % moških in manj kot polovica žensk. Žal ugotavljam, da bi morala anketirati bistveno bolj razpršen in večji vzorec, v anketo pa vključiti več različnih frazemov, če bi želela trdno odgovoriti na vprašanje, ki ga postavljam v naslovu svoje raziskovalne naloge – *Koliko še razumemo slovenske frazeme?*. Čeprav bi na podlagi rezultatov lahko odgovorila, da učenci in dijaki razumejo največ tri četrtine frazemov, se mi prav zaradi slabega rezultata pri omenjenem frazemu takšna ugotovitev preuranjena.

3.5.3 S frazemi se seznanimo v šoli

Ankete so postregle z nasprotujočimi si odgovori. Nihče izmed anketiranih odraslih se s frazemi ni seznanil v šoli, medtem ko več kot polovica anketiranih osnovnošolcev in srednješolcev navaja, da so se z njimi seznanili v šoli. **Hipotezo lahko delno potrdim**. Za odrasle hipoteza ne velja, za učence in dijake pa. Dejstvo lahko razložimo s tem, da je frazeologija mlada veda, ki se je v šolskem kurikulumu pojavile šele nedavno. Zato je razumljivo, da se starješi s frazemi v šoli niso srečali – vsaj ne sistematično – mlajša generacija pa se o njih uči pri slovenščini. Anketni vprašalniki so pokazali, da je največji vir frazemov domače okolje, kar je razumljivo, saj se maternega jezika naučimo prav v tem okolju.

3.5.4 Branje vpliva na poznavanje frazemov

Hipoteze ne morem ne potrditi ne ovreči, saj je bilo v vzorcu daleč največ anketirancev, ki preberejo do 10 knjig letno. Med osnovnošolskimi dekleti, ki preberejo več kot 10 knjig letno, so prevladovale tiste, ki so kot materinščino navajale druge jezike kot slovenščino, zato njihovega rezultata ne morem analizirati, saj ne vem, ali berejo knjige v tujem jeziku. Opazila sem velik upad bralnega interesa med srednješolci, kjer se je povečal delež tistih (pri moških in ženskah), ki sploh ne berejo. Čeprav bi ob dejstvu, da so se v povprečju srednješolci odrezali bolje kot osnovnošolci, lahko sklepali, da branje na poznavanje frazemov ne vpliva, menim, da bi zaradi latnosti vzorca tak sklep ne bil resničen. Rezultat temelji predvsem na razliki v poznavanju frazemov pri dekletih (osnovnošolke 60 %, srednješolke 80 %), s tem da je 57 % osnovnošolk iz jezikovno mešanih družin.

3.5.5 Jezik družinskega okolja vpliva na poznavanje slovenskih frazemov

Hipotezo delno potrdim. V srednješolskem vzorcu ni bilo primera, kjer bi doma govorili drugače kot slovensko ali bi poleg slovenščine uporabljali še kakšen jezik. Prav vsi so navedli slovenščino kot materni jezik. Hipoteze zato za srednješolsko okolje **ne morem niti potrditi niti ovreči**.

Med osnovnošolci je največ deklet iz jezikovno mešanih družin (57 %), njihov materni jezik ni slovenščina. Zanimivo je, da so mnoge med njimi navedle, da letno preberejo več kot 10 knjig. 7 jih je razumelo le dva najočitnejša frazema ali manj, zato trdim, **da za njih hipoteza velja**.

Fantov iz takšnih družin je manj (12,5 %), večinoma so slabši bralci. Odrezali so se slabše od povprečja, **zato lahko tudi za njih trdim, da hipoteza velja**.

3.5.6 Anketiranci ne razlikujejo med stavčnimi in nestavčnimi frazemi

Sodelujoči so frazeme večinoma pravilno razvrstili. Med osnovnošolci in srednješolci se je pojavilo sicer malo več napak kot pri odraslih, a še vedno so večino frazemov zapisali ustrezno. **Hipotezo zato ovržem.** Anketiranci

zadovoljivo razlikujejo med stavčnimi in nestavčnimi frazemi. Ob tem pa ugotavljam, da je morda k takšnemu rezultatu pripomoglo tudi navodilo z ilustrativnimi primeri. Za to sem se odločila, ker sem se bala, da bi drugače navodil ne razumeli.

4 Sklepne ugotovitve

Celotni vzorec je obsegal 147 anketirancev. Ugotovila sem, da odrasli poznajo številne slovenske frazeme in ob ustreznem navodilu razlikujejo med stavčnimi in nestavčnimi. Z njimi so se večinoma seznanili doma, saj v času, ko so bili v šoli, frazeologija še ni bila sestavni del šolskega kurikula. Pomembnih razlik v poznavanju frazemov glede na to, ali so živeli v mestu ali na vasi, nisem opazila, najbrž tudi zato, ker je bil vzorec odraslih premajhen in premalo razpršen. Le malo frazemov se je ponovilo, zato sem težko našla primere za drugi anketni vprašalnik. Nekateri frazemi, ki so se ponovili, so bili zelo jasni in lahko razumljivi (*lačen kot volk*), zato morda tudi rezultat poznavanja frazemov med mladimi kaže lepšo sliko, kot bi bila pričakovana. Posebne razlike med rednimi in občasnimi bralci pri odraslih nisem opazila.

V osnovnošolskem vzorcu sem zaznala velik delež sodelujočih, ki navajajo druge matere jezike kot slovenščino. Delež je bil visok predvsem pri dekletih (več kot polovica). V povprečju so se pri poznavanju frazemov odrezali slabše kot vrstniki, ki jim je slovenščina materinščina. Pri tistih dekletih iz govorno mešanih ali tujegovorečih družin, ki so navedle, da berejo več kot 10 knjig na leto, so bili anketni rezultati boljši. Da bi lahko z gotovostjo trdila, koliko na poznavanje slovenskih frazemov vpliva jezik družinskega okolja in koliko bralne navade, bi potrebovala bistveno večji in drugače strukturiran vzorec. Osnovnošolci v celoti poznajo manj frazemov kot srednješolci, približno enako slabo pa razumejo kompleksnejše frazeme, kjer je pomen zelo oddaljen od pomena besed, ki ga sestavljajo.

Srednješolski vzorec je pokazal zadovoljivo poznavanje slovenskih frazemov, saj se je odstotek dvignil nad 60. Ob tem pa ugotavljam, da je prehitro sklepati, da

srednješolci dobro poznajo slovenske frazeme, kljub temu da je frazeologija sestavni del pouka jezika v drugem letniku. Presenetilo me je predvsem dejstvo, kako malo dijakov je razumelo frazem *Zrno do zrna pogača, kamen na kamen palača*. Dijaki so samostojno navedli številne frazeme, se pa je med njih prikradlo kar nekaj krilatic ali misli znanih ljudi, ki jih srednješolci zaznavajo kot frazeme, npr: *Kar me ne ubije, me okrepi* in *Cilj opravičuje sredstvo*.

Ugotavljam torej, da kljub temu da povprečni rezultat kaže, da mladi zadovoljivo (med 60 in 75 %) razumemo slovenske frazeme, skrb zbuja rezultat pri kompleksnejših frazemih.

5 Zaključek

Ko sem se odločila za raziskovalno nalogo, niti v sanjah nisem pričakovala, da se bo pred menoj odstrlo tako veliko področje. Pričakovala sem, da bom lahko preverila nekaj frazemov, izkazalo pa se je, da je slovensko frazeološko bogastvo izredno veliko. S 147 anketami, v katerih sem spraševala po poznavanju frazemov in kot dodatek prosila, naj sodelujoči napišejo še nekaj frazemov, ki se jih spomnijo, sem zbrala kar 265 različnih stavčnih in nestavčnih frazemov, kljub temu da to ni bil osnovni cilj moje naloge.

V nalogi sem želela raziskati, koliko še razumemo slovenske frazeme. Raziskava je pokazala, da mladi razumejo med 60 in 75 % izbranih slovenskih frazemov, je pa tu potrebno dodati, da je bil skupen rezultat pri preprostejših frazemih zelo dober, pri kompleksnejših pa izredno slab. V nadaljnjem raziskovanju bi bilo zanimivo videti, koliko bi mladi še razumeli manj pogoste in zapletenejše frazeme.

Kljub temu da sem v vzorec vključila 147 oseb, nisem dosegla takšne razpršenosti glede na kraj bivanja in materni jezik oz. jezik, ki ga govorijo v družini, da bi lahko predstavila statistično pomembne rezultate. Za nadaljnje raziskave bi bilo seveda zanimivo pogledati, kako na poznavanje frazemov vpliva kraj bivanja, koliko vpliva materni jezik anketiranca in jezik njegovega družinskega okolja. V šolah je zaradi varovanja osebnih podatkov težko najti uravnotežen vzorec.

Za primerjavo rezultatov v osnovnih in srednjih šolah bi bilo potrebno vzorec razširiti na več osnovnih, predvsem pa na več srednjih šol. Potrebno bi bilo

vključiti gimnazije, srednje strokovne in poklicne šole ter nato opazovati, koliko branje vpliva na poznavanje frazemov. Verjamem, da bi tako dobili vzorec, kjer bi se razlike jasneje pokazale.

Med raziskovanjem sem spoznala, da je slovensko frazeološko izročilo bogato, kot veda pa je frazeologija relativno mlada. Ker se je kot veda pomembneje razvila šele v drugi polovici prejšnjega stoletja, je razumljivo, da smo Slovenci svoj frazeološki slovar dobili relativno pozno. Na podlagi odgovorov, ki so jih v anketah zapisali odrasli in mlajši, bi bilo zanimivo tudi raziskati, kolikšno vlogo v seznanjanju s frazemi odigra šola. Med odraslimi namreč ni bilo nikogar, ki bi navedel, da se je s frazemi srečal v šoli, medtem ko so šolo kot vir frazemov mlajši velikokrat navajali. Zato se mi zdi zanimivo raziskati, kdaj se je frazeologija pojavila v šolskih učbenikih, na kakšen način in v kakšnem obsegu.

Vse to pa so vprašanja, ki kličejo po novih raziskovalnih nalogah.

6 Viri in literatura

Belehar, Helena, 2000: *Frazeologija v osnovni šoli*. Diplomsko delo. Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta.

Bešter in ostali, 2007: *Na pragu besedila 1*. Učbenik za slovenki jezik v 1. letniku gimnazij, srednjih strokovnih in tehniških šol. Ljubljana: Rokus Klett.

Ceklin, Irena, 1998: *Kaj znam za maturo?* Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.

Čerčnik Pušavec, Nika in ostali: *Frazemi - še bogatijo naš jezik?* Raziskovalna naloga. Mladi za Celje, 2013.

Gantar, Polona, 2016: *Frazeologija v spletni slovenščini*. Dostopno na: http://nl.ijs.si/janes/wp-content/uploads/2016/08/Zbornik-gradiv-JANES-tabor-2016-Gantar_izročki.pdf

Grabar, Nika in ostali: *Fraze? Španska vas!* Raziskovalna naloga. Mladi za Celje, 1998.

Keber, Janez, 2000: *Raziskovanje slovenske frazeologije - sedanje stanje in zasnova frazeološkega slovarja*. Jezikovni zapiski 6. Dostopno na: <http://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:doc-KESYDWCC/d32b8faa-35f2-4b2a-88ac-275a165d0121/PDF>

Keber, Janez, 2011: *Slovar slovenskih frazemov*. Ljubljana: ZRC Sazu.

Knez Štorman in ostali: *Me vlečeš za nos? No, I'm just pulling your leg!* Raziskovalna naloga. Mladi za Celje, 2017.

Križaj in ostali, 2017: *Na pragu besedila 2*. Učbenik za slovenki jezik v 2. letniku gimnazij, srednjih strokovnih in tehniških šol. Ljubljana: Rokus Klett.

Križaj-Ortar in ostali, 2000a: *Na pragu besedila 2*. Učbenik za slovenki jezik v 2. letniku gimnazij, srednjih strokovnih in tehniških šol. Ljubljana: Rokus Klett.

Križaj-Ortar in ostali, 2000b: *Na pragu besedila 2*. Priročnik za učitelja. Ljubljana: Rokus Klett.

Kumer in ostali, 2017: *Slovenščina v oblaku 7: učni komplet za slovenščino v 7. razredu osnovne šole*. Samostojni delovni zvezek za slovenščino v 7. razredu osnovne šole. Knjižni in neknjižni jezik.

Skušek, Nika: *Petdeset odtenkov slovenskih frazemov: kako z zlato sredino presekatl govorniško sivino?* Raziskovalna naloga. Mladi za napredek Maribora, 2018.

Toporišič, Jože: *K izrazju in tipologiji slovenske frazeologije*. Jezik in slovstvo, 1974, letnik 19, št. 8. 273-279.

Vidovič Muha, Ada, 2003: *Slovensko leksikalno pomenoslovje*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofska fakultete Univerze v Ljubljani.

Spletni viri:

<http://www.frazemi.com/frazeologija>; 11. 1. 2019

<https://fran.si/iskanje?FilteredDictionaryIds=130&View=1&Query=lučka>; 10. 1. 2019

<https://fran.si/iskanje?FilteredDictionaryIds=130&View=1&Query=miza>; 10. 1. 2019

https://fran.si/192/janez-keber-frazeoloski-slovar-slovenskega-jezika/datoteke/FRAZEOLOSKI_5-Napotki.pdf; 11. 1. 2019

http://www.lektorsko-drustvo.si/vsebina/LDS_Irena%20Stramljic%20Breznik_frazemi.pdf; 20. 1. 2019

7 Priloge

7.1 Zbrani frazemi

Stavčni frazemi (120)	Nestavčni frazemi (145)
Bolje vrabec v roki kakor golob na strehi. (6)	Ali te srbijo prsti?
Brez jela ni dela.	Bel kot sneg. (2)
Brez muje se še čevelj ne obuje. (5)	Beliti glavo.
Čas je zlato. (2)	Besen kot česen.
Čas zaceli vse rane. (2)	Biti na konju. (2)
Če na svečnico sneži, se zima ne ponovi.	Biti v oblakih.
Če ni črno, je pa belo.	Bob ob steno.
Če ob svečnici prej od strehe kot od sreče kane, medved z brloga se ne gane.	Buljiti kot tele v nova vrata. (2)
Če pade kruhek ti na tla, poberi in poljubi ga.	Butast kot osel. (2)
Če rečeš a, reci b.	Cedita se med in mleko.
Čebele se borijo s pikom, ženske pa z jezikom.	Dati na kredo.
Daleč od oči, daleč od srca.	Debel kot svinja.
Debela svinja je sama svoje smrti kriva. (2)	Delaven (marljiv) kot mravlja. (3)
Denar je sveta vladar.	Dober kot kruh. (4)
Denar ne raste na drevesu.	Dolg kot dež.
Dober glas seže v deveto vas. (3)	Dolg kot ponedeljek. (2)
Dobra jed se sama ponuja.	Glasen kot šoja.
Dobro se z dobrim poplača.	Glasen kot sraka.
Dobrota je sirota.	Glasen kot sraka. (2)
Ena lastovka še ne prinese pomladi.	Gledati sosedovemu konju v zobe.
Eno jabolko na dan, odžene zdravnika stran.	Gledati/buliti/zijati kot tele v nova vrata. (4)
Govoriš, kot bi rožice sadil.	Glup kot noč.
Jabolko ne pade daleč od drevesa. (44)	Govoriš, kot bi rožice sadil.
Jamo, ki jo drugemu koplješ, sam vanjo padeš.	Graditi gradove v oblakih.
Kadar mačke ni doma, miši plešejo. (2)	Grd kot pes.
Kakršen oče, takšen sin.	Grd kot smrt. (2)
Kamen na kamen palača, zrno na zrno pogača. (8)	Hiter kot blisk. (2)
Kamor se osel usede, tam dlako pusti. (2)	Hiter kot gazela.
Kar boš sejal, to boš žel.	Hiter kot raketa. (2)
Kar je dano, je v zlato jamo zakopano. (2)	Hiter kot zajec. (3)
	Hodiš kot muca okoli vroče kaše.
	Imeti maslo na glavi.
	Imeti reflekse kot crknjen konj.
	Imeti sršene v riti. (2)
	Iskati dlako v jajcu.
	Iti na jetra. (7)
	Iz dežja pod škaf (kap?).
	Iz muhe delati slona.
	Jokaš kot dež.
	Kamen se odvali od srca.
	Kosmata ušesa. (Pes ima kosmata ušesa?)

<p>Kar lahko storiš danes, ne odlašaj na jutri. (6)</p> <p>Kar se Janezek nauči, to Janezek zna.(2)</p> <p>Kdor besed špara, kruha strada.</p> <p>Kdor drugemu jamo (jarek, luknjo) koplje, sam vanjo pade. (31)</p> <p>Kdor molči, stotim odgovori. (2)</p> <p>Kdor ne dela, naj ne je. (3)</p> <p>Kdor poje, zlo ne misli.</p> <p>Kdor prvi pride prvi melje. (10)</p> <p>Kdor se zadnji smeje, se najslajše smeje. (2)</p> <p>Kdor veliko govori, malo je.</p> <p>Kdor veliko govori, malo naredi.</p> <p>Kdor visoko leta, nizko pade. (26)</p> <p>Kdor zgodaj vstaja, mu kruha ostaja.(2)</p> <p>Kjer je dim, je tudi ogenj.(2)</p> <p>Kjer je volja, je tudi pot.</p> <p>Kjer ni ničesar, še vojska ne vzame.</p> <p>Kjer osel leži, tam dlako pusti. (7)</p> <p>Kjer se prepirata dva, tretji dobiček ima. (14)</p> <p>Klin se s klinom zbija.</p> <p>Ko ima hudič mlade, jih ima veliko.</p> <p>Ko mačke ni doma, miši plešejo.</p> <p>Kogar piči kača se boji zvite vrvi. (2)</p> <p>Kovačeva kobilica je vedno bosa.</p> <p>Kri ni voda.(2)</p> <p>Kuj železo, dokler je še vroče.</p> <p>Lačna vrana sito pita.</p> <p>Lastna hvala, cena mala.</p> <p>Laž ima kratke noge. (33)</p> <p>Lepa beseda lepo mesto najde. (4)</p> <p>Lepo je doma, kdor ga ima.</p> <p>Ljubezen gre skozi želodec.</p> <p>Ljubo doma, kdor ga ima.</p> <p>Matija led razbija, če pa ga ni, ga naredi. (2)</p> <p>Mi o volku, volk iz gozda (na vratih). (10)</p> <p>Mladost je norost.</p> <p>Molk je zlato.</p> <p>Ne hvali dneva pred nočjo.</p> <p>Nesreča nikoli ne počiva. (2)</p> <p>Ni jela brez dela.</p> <p>Ni vse zlato kar se sveti. (7)</p> <p>Nihče ni prerok v svoji domovini.</p>	<p>Kot češnja na torti.</p> <p>Krasti kot sraka. (2)</p> <p>Kuhati mulo.</p> <p>Kupiti mačka v žaklju.</p> <p>Lačen kot pes/volk. (65)</p> <p>Laže kot pes teče. (5)</p> <p>Lep kot roža.</p> <p>Lep kot slika. (2)</p> <p>Lesen kot fosn.</p> <p>Lije kot iz škafa. (18)</p> <p>Majhen kot goba.</p> <p>Mala malica.</p> <p>Manj je več.</p> <p>Metati pod noge.</p> <p>Mila jera.</p> <p>Milo za drago.</p> <p>Močen kot bik.</p> <p>Moker kot pes.</p> <p>Mrzlo ko pes. (2)</p> <p>Na isti klopi sva hlače trgala.</p> <p>Nabit kot mina.</p> <p>Najprej pometaj pred drugimi vrati, potem pred svojimi.</p> <p>Napet kot struna.</p> <p>Našpičen kot prekla.</p> <p>Nataknjen kot palica.</p> <p>Ne preganjaj kot hudič grešno dušo.</p> <p>Ne slikaj vraga bolj črnega, kot je v resnici.</p> <p>Neroden kot konj.</p> <p>Neumen kot noč. (2)</p> <p>Neumen kot stena.</p> <p>Pejt se solit.</p> <p>Peti kot ptič.</p> <p>Pijan kot krava.</p> <p>Pijan kot vidra.</p> <p>Pije kot žolna.</p> <p>Pljuni v roke.</p> <p>Počasen kot polž. (10)</p> <p>Pojdi se solit. (2)</p> <p>Pokvarjen do obisti.</p> <p>Pokvarjen kot kvargelj.</p> <p>Poln kufer te imam. (2)</p> <p>Pometaj pred svojim pragom.</p> <p>Prebrisan kot lisica.</p> <p>Priden kot čebela. (3)</p> <p>Priden kot čmrlj.</p> <p>Priden kot miš.</p> <p>Priden/delaven kot mravlja. (5)</p>
---	--

Nobena juha se ne poje tako vroča, kot se skuha. (4)	Priti na boben.
Ob božiču zelen, za veliko noč leden.	Rana ura, zlata ura.
Obleka naredi človeka.	Rasti kot goba.
Obleka ne naredi človeka.	Rdeč kot kuhan rak. (2)
Obljuba dela dolg.	Rdeč kot paradižnik. (2)
Oče sina do praga, sin očeta čez prag. (3)	S trebuchom za kruhom. (3)
Oko za oko, zob za zob.	Se pelje kot z raketo.
Osel gre samo enkrat na led. (8)	Sedeti na ušesih. (3)
Pamet je boljša kot žamet.	Sit kot boben. (2)
Pes, ki laja, ne grize. (4)	Siten kot podrepna muha. (10)
Pijanec se obrne, ko se v jarek zvrne.	Skakati čez plot.
Po bitki so vsi generali.	Skakati kot zajec.
Po dežju vedno posije sonce. (2)	Sladek kot med.
Po toči zvoniti je prepozno. (4)	Slep kot kura.
Počasi se daleč pride. (3)	Sluzast kot polž.
Podarjenemu konju se ne gleda v zobe. (2)	Smejati se kot pečen maček.
Povsod je lepo, a doma je najlepše.	Smrdi kot pes.
Prazen žakelj ne stoji pokonci. (10)	Soliti pamet. (11)
Previdnost je mati modrosti. (2)	Spati kot top. (3)
Prijatelja spoznaš v nesreči.	Srečen kot muha na medu.
Prvo kravca, pol pa štalca.	Suh kot poper.
Rana ura, zlata ura. (16)	Suh kot prekla.
Resnica vedno potrka na vrata.	Suh kot struna. (Napet kot struna?)
Riba pri glavi smrdi.	Tebi pa je z rožicami postlano.
Roka roko umije.	Tečen kot komar.
Še pes ima pri jedi mir.	Tečen kot pes.
Sit človek lačnemu ne verjame.	Težek kot slon. (2)
Slab začetek, dober konec. (2)	Tih kot cerkvena miš.
Slepa kura zrno najde. (3)	Tih kot miš. (6)
Sreča je opoteča.	Tja v tri dni.
Stara navada, železna srajca.	Trmast kot bik.
Strup je v majhnih flaškah.	Trmast kot osel.
Sveti Martin lep, čez tri dni sneg.	Tvoj vlak je že odpeljal.
Ti meni luč, jaz tebi ključ.	Ugrizniti v kislo jabolko.
Tiha voda bregove dere. (3)	Velik kot slon. (4)
Toliko kot daš, toliko dobiš.	Velik kot žirafa.
Uboga hiša, kjer petelini molčijo in koklje pojejo.	Vidi kot sokol.
Ura teče, nič ne reče.	Vreči puško v koruzo. (7)
V coklih ne hodi zajcev lovit.	Vroče ko pes. (6)
V slogi je moč.	Vroče kot psu.
V tem grmu tiči zajec.	Zabit kot noč. (2)
V vinu je resnica.	Zabit kot štanga.
Več kot znaš, več veljaš.	Zabit kot stor.
Volk dlako menja, čudi pa ne.	Zaščiten kot kočevski medved.
Vrana vrani nikoli ne izkljuje oči. (5)	Zavihati rokave.
	Zdrav kot hren.
	Zdrav kot riba. (5)
	Zebsti kot cucka.
	Zebsti kot psa. (2)

Vsak je svoje sreče kovač. (4) Za dežjem vedno posije sonce. (8) Zarečenega kruha se največ poje. (5) Ženske so tak kot gobe. Bolj so stare, bolj so strupene.	Žejen kot kača. Žejen kot pes. (4) Žejen kot Sahara. Žejen kot žolna. Živiš kot ptiček na veji. Zvest kot pes. Zvit kot kača. (2) Zvit kot lisica. (16)
--	--

7.2 Anketa 1

Slovenski frazemi – anketni vprašalnik

Pozdravljeni. Sem Zala Burnik, učenka devetega razreda I. osnovne šole Celje. Pripravljam raziskovalno nalogo o slovenskih frazemih. Z izpolnjevanjem anketnega vprašalnika mi boste pomagali raziskati, koliko še poznamo slovenske frazeme. Za iskrene odgovore se Vam lepo zahvaljujem.

Spol: M Ž

Starost:

a) 30–40

b) 41–59

c) 60–80

č) nad 80

Izobrazba:

a) končana osnovna šola

b) končana srednja šola

c) končana višja ali visoka šola

č) magisterij ali doktorat

Večino življenja sem preživel/-a:

a) v večjem kraju

b) v manjšem kraju

c) na vasi

Moj materni jezik je:

a) slovenščina

b) drug jezik: _____

V sporazumevanju ljudje včasih uporabljamo frazeme, kot so npr. pregovori (*Kdor drugemu jamo koplje, sam vanjo pade*) ali zveze (frazе) *sit kot boben, soliti komu pamet ...*

Zapišite tri pregovore, ki so vam najbolj všeč:

1. _____

2. _____

3. _____

Prosim, obrnite list

Zapišite tri zveze (npr. sit kot boben), ki jih uporabljate ali se jih spomnite:

1. _____
2. _____
3. _____

Kje ste se seznanili s temi frazami?

- a) doma
- b) v knjigah
- c) v šoli
- č) ne vem
- č) drugo: _____

Koliko knjig preberete v enem letu?

- a) ne berem
- b) do 10
- c) več kot 10

Če se spomnite še kakšnega pregovora ali zveze (frazе), ga/jih prosim zapišite spodaj.

Zahvaljujem se Vam za sodelovanje.

7.3 Anketa 2

Slovenski frazemi – anketni vprašalnik

Pozdravljeni. Sem Zala Burnik, učenka devetega razreda I. osnovne šole Celje. Pripravljam raziskovalno nalogo o slovenskih frazemih. Z izpolnjevanjem anketnega vprašalnika mi boš pomagal raziskati, koliko še poznamo slovenske frazeme.

Za iskrene odgovore se ti lepo zahvaljujem.

Spol: M Ž

Doma govorimo:

Starost: _____

a) slovensko
b) drugače: _____

Materinščina mojih staršev je:

Moj materni jezik je:

a) slovenščina
b) slovenščina in _____
c) drugi jezik/i: _____

a) slovenščina
b) drug jezik: _____

V sporazumevanju ljudje včasih uporabljamo frazeme, kot so npr. pregovori (*Kdor drugemu jamo koplje, sam vanjo pade*) ali zveze (fraze) *sit kot boben, soliti komu pamet ...*

Zapiši tri pregovore, ki so ti najbolj všeč:

1. _____
2. _____
3. _____

Prosim, obrni list.

Zapiši tri zveze (npr. sit kot boben), ki jih uporabljaš ali se jih spomniš:

1. _____

2. _____

3. _____

Kje si se seznanil/-a s temi frazemi?

a) doma

b) v knjigah

c) v šoli

č) ne vem

č) drugo: _____

Koliko knjig prebereš v enem letu?

a) ne berem

b) do 10

c) več kot 10

Kratko razloži pomen naslednjih frazemov.

Lačen kot volk.

Kamen na kamen palača, zrno na zrno pogača.

Laž ima kratke noge.

Prazen žakelj ne stoji pokonci.

Za dežjem posije sonce.

Zahvaljujem se ti za sodelovanje.